

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İŞ VE UĞRAŞI TEDAVİSİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

THE CHEDOKE Mc-MASTER ATTITUDES
TOWARDS CHILDREN WITH HANDICAPS
ANKETİNİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK
ÇALIŞMASI

Özge Mine YILMAZ

Ocak 2019
DENİZLİ

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**THE CHEDOKE Mc-MASTER ATTITUDES TOWARDS
CHILDREN WITH HANDICAPS ANKETİNİN GEÇERLİK VE
GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI**

**İŞ VE UĞRAŞI TEDAVİSİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Özge Mine YILMAZ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali KİTİŞ

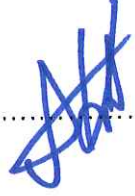
Denizli, 2019

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Özge Mine YILMAZ tarafından Prof. Dr. Ali KITIŞ yönetiminde hazırlanan "The Chedoke Mc-Master Attitudes Towards Children with Handicaps Anketinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı ve Danışman: Prof. Dr. Ali KITIŞ

Pamukkale Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Hülya KAYIHAN
Hacettepe Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Nilüfer ÇETİŞLİ KORKMAZ
Pamukkale Üniversitesi

Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 30.01.2019 tarih ve 2019/4-11 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Hakan AKÇA
Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

Öğrenci Adı Soyadı: Özge Mine YILMAZ

İmza:

ÖZET

THE CHEDOKE Mc-MASTER ATTITUDES TOWARDS CHILDREN WITH HANDICAPS ANKETİNİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Özge Mine YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi, İş ve Uğraşı Tedavisi AD

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Ali KİTİŞ

Aralık 2018, 61 Sayfa

Bu çalışmanın amacı The Chedoke Mc-Master Attitudes Toward Children with Handicaps Anketinin geçerlik ve güvenilirlik değerlendirmesini yaparak Türkçeye kazandırmaktır.

Denizli ilindeki ortaokullar evren kabul edilerek, çalışma için her iki ölçekteki ortalama soru sayısı olan 36 dikkate alınarak, Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilk ve ortaöğretim statüsündeki okullarda küme örneklem yoluyla seçilen 11-15 yaş aralığında ki 1305 öğrenci üzerinde uygulama yapıldı. Geçerlik için yapı geçerliği, güvenilirlik için ise paralel formlar yöntemi, madde toplam analizi, test tekrar test ve iç tutarlılık değerlerine bakıldı.

Bu çalışmadan elde edilen verilerin sonunda, CATCH anketinin Türkçe uyarlamasının(T-CATCH) 11-14 yaş grubunun engellilere yönelik tutum ve davranışları değerlendirmede kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir anket olduğu bulundu. Test-tekrar test sonuçları analizinde pozitif yönde anlamlı ilişki bulundu ($r: 0,840, p<0.05$). Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği ile CATCH anketi paralel formlar yöntemine göre incelendiğinde aralarında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardı ($r: 0,408, p<0,05$). 1305 çocuk üzerinde yapılan T-CATCH anketi uygulaması verilerine göre 11-14 yaş grubu çocukların engellilere yönelik tutum ve davranışları olumlu bulundu ($p<0.05$). Kızların, engelli arkadaşı olanların, son 1 hafta içinde engelli arkadaşı ile konuşanların ve kamu okullarına giden çocukların tutumları daha olumlu ($p<0.05$); ailesinde engelli birey olanların tutumu sınırdadır($p<0.05$) ve yaş alma ve engelli arkadaşı ile aynı okula gitme arasında ve tutum arasında ise anlamlı bir fark bulunmadı ($p>0.05$).

Engellilere yönelik tutum ve davranışların olumlu yönde değişiklik göstermesinin, erken yaşlardan itibaren başlayacak, ilk ve orta öğretim düzeyinde verilecek eğitimlerle, engelli akranla kurulacak ilişkinin kolaylaştırılmasıyla ve bu yöndeki projelerin toplum temelli eğitimlerle desteklenmesiyle artacağı kanısındayız.

Anahtar kelimeler: CATCH, engel, çocuk, geçerlik ve güvenilirlik

ABSTRACT

THE VALIDITY AND RELIABILITY OF THE CHEDOKE Mc-MASTER ATTITUDES TOWARDS CHILDREN WITH HANDICAPS SCALE

YILMAZ, Ozge Mine

M. Sc. Thesis in Occupational Therapy

Supervisor : Prof. Ali KITIS (PT, PhD)

December 2018, 61 Pages

The aim of this study was to evaluate the validity and reliability of the Chedoke Mc-Master Attitudes Toward Children with Handicaps Scale.

Secondary schools in Denizli province were accepted and the study was carried out on 1305 students between 11-15 years of age selected in the primary and secondary schools in Denizli. For validity, construct validity, reliability for parallel forms method, item total analysis, test retest and internal consistency values were examined.

At the end of the data obtained from this study, it was found that the Turkish version of the CATCH scale (T-CATCH) was a valid and reliable scale that could be used to evaluate the attitudes and behaviors of the 11-14 age group. There was a positive correlation between test-retest results ($r: 0.840, p < 0.05$). When the CATCH scale and Attitudes Towards Persons with Disabilities inventory was examined according to the parallel forms method, there was a significant positive correlation between them ($r: 0.408, p < 0.05$). According to the data of the T-CATCH scale conducted on 1305 children, the attitudes and behaviors of 11-14 age group children towards disability were found to be positive ($p < 0.05$). The attitudes of girls, disabled friends, disabled friends and public children in the last week were more favorable ($p < 0.05$); There was no significant difference between the attitude of those with disabilities in the family ($p < 0.05$) and between the age group of the disabled and their friends with the same school ($p > 0.05$).

We believe that the positive change in attitudes and behaviors towards disabled people will start from the early ages, through the trainings to be given at the primary and secondary education level, by facilitating the relationship with the disabled peer and by supporting the projects in this direction with community based education.

Key Words: CATCH, handicap, children, validity and reability

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim ve tez çalışmam süresince engin tecrübe ve bilgileriyle bana yol gösteren, desteğini eksik etmeyen tez danışmanım sayın hocam Prof. Dr. Ali KİTİŞ'e,

Tezin istatistiksel olarak yorumlanmasında bilgisini ve desteğini esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Mehmet ZENCİR'e ve Halk Sağlığı Anabilim Dalı asistanları Arş. Gör. Caner ÖZDEMİR'e ile Arş. Gör. Betül AKBAY'a,

Anketleri uygularken bana eşlik edip, tez yazımı boyunca yanıma olan canım arkadaşım Arş. Gör. Hande USTA'ya ve Arş. Gör. Merve SARIİPEK'e,

Tezin yazımı ve anketin uygulanması sürecince yardımlarını esirgemeyen anketin tasarımcısı olan sayın Peter Rosenbaum'a,

Tezi okullarında uygulamamıza izin veren Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Pamukkale Eğitim Vakfı Ortaokulu, Alfa Ortaokulu, Esentepe Ortaokulu, Raşit Özkardeşler Ortaokulu, Atatürk Ortaokulu, Tevfik Fikret Ortaokulu, Ticaret Borsası Ortaokulu ve Hürriyet Ortaokulu sayın yöneticileri ve öğretmenlerine,

CATCH anketini İngilizce'ye çevirmemize yardımcı olan Özenç AYCAN ve Rovena KIBRISLIOĞLU'na,

Teze katkıda bulunan tüm katılımcılara ve emeği geçen herkese,

Son olarak da bu dünyada en sevdiğim ve benim için dünyalar kadar değerli olan iki insana, annem ve babama teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	Sayfa
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
TEŞEKKÜR.....	VII
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XI
TABLolar DİZİNİ.....	XII
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	XIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç.....	2
2. KURAMSAL BİLGİLER VE LİTERATÜR TARAMASI	3
2.1. Tutum Kavramı.....	3
2.1.1. Tutumun Özellikleri ve Bileşenleri	3
2.2. Tutum ve Davranış İlişkisi	4
2.3. Tutumların Oluşumu	5
2.4. Engellilere Yönelik Tutum	5
2.5. Engellilere Yönelik Tutumun Oluşumunu ve Değişimini Açıklayan Kuramsal Çerçeve	6
2.6. Engelli Modelleri	7
2.7. Tutumların Değişmesi	8
2.8. Engellilere Yönelik Tutum ve Tutum Değişimini Araştıran Çalışmalar	9
2.9. Çocukların Akranlarına Yönelik Tutumlarını Ölçmek İçin Kullanılan Anketler	11

2.10. CATCH (Chedoke Mc-Master Attitudes Towards Children with Handicaps)	13
2.11. Hipotezler	14
3. GEREÇ VE YÖNTEMLER	15
3.1. Çalışmanın Yapıldığı Yer	15
3.2. Çalışmanın Süresi.....	15
3.3. Katılımcılar	15
3.4. Veri Toplama Araçları	16
3.4.1. CATCH (Chedoke Mc-Master Attitudes Towards Children with Handicaps)	16
3.4.2. Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği (ÖYTÖ)	17
3.5. Veri Toplanması	18
3.6. İstatistiksel Analiz.....	18
3.6.1. Geçerlik	19
3.6.1.1. Dil Uyarlama Çalışmaları	19
3.6.1.2. Yapı Geçerliği.....	20
3.6.1.2.1. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)	20
3.6.1.2.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)	21
3.6.2. Güvenirlik	22
3.6.2.1. İç Tutarlılık.....	22
3.6.2.2. Test-Tekrar Test Yöntemi	22
3.6.2.3. Paralel Form Yöntemi	23
3.6.2.4. Madde Analizleri.....	23
3.6.3. Pilot Çalışma	24
4. BULGULAR	25

4.1. Demografik Bilgiler	25
4.2. Geçerlik	34
4.2.1. Yapı Geçerliği	34
4.2.1.1. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)	35
4.2.1.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)	43
4.2.2. Güvenirlik	52
4.2.2.1. İç Tutarlılık	52
4.2.2.2. Test-Tekrar Test Yöntemi	54
4.2.2.3. Paralel Form Yöntemi	55
4.2.2.4. Madde Toplam Analizi	55
5. TARTIŞMA	56
6. SONUÇLAR	64
7. KAYNAKLAR	65
8. ÖZGEÇMİŞ	68
9. EKLER	1
Ek-1. Etik Kurul Onay Belgesi	2
Ek-2. MEB İzin Belgesi	3
Ek-3. CATCH Orijinal Formu	4
Ek-4. CATCH Türkçe Formu	9
Ek-5. T-CATCH Formu	18
Ek-6. T-CATCH-D Formu	26
Ek-7. ÖYTÖ Formu	32

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 4.1.1. Çalışmaya Alınan Çocukların Cinsiyet Dağılımı	25
Şekil 4.1.2. Çalışmaya Alınan Çocukların Yaş Dağılımı.....	26
Şekil 4.1.3. Cinsiyete Göre T-CATCH Anketine Ait En Yüksek Puanların Dağılımı	27
Şekil 4.1.4. Yaş Gruplarına Göre T-CATCH Anketinden Alınan En Yüksek Puanların Dağılımı.....	29
Şekil 4.1.5. Engelli Arkadaş Varlığına Göre T-CATCH Anketinden Alınan En Yüksek Puanların Dağılımı	30
Şekil 4.1.6. Ailede Engelli Birey Varlığına Göre T-CATCH Anketinden Alınan En Yüksek Puanların Dağılımı	31
Şekil 4.1.7. Engelli Arkadaşları İle Aynı Okulda Olma Durumuna Göre T-CATCH Anketinden Alınan En Yüksek Puanların Dağılımı.....	32
Şekil 4.1.8. Son 1 Haftada Engelli Biriyle Konuşma Durumuna Göre T-CATCH Anketinden Alınan En Yüksek Puanların Dağılımı.....	33
Şekil 4.1.9. Kamu veya Özel Okulda Öğrenim Görmelerine Göre T-CATCH Anketinden Alınan En Yüksek Puanların Dağılımı.....	34
Şekil 4.2.1.1.1. Orijinal Varyansa Ait Dağılım Tablosu	35
Şekil 4.2.1.1.2. T-CATCH Varyansa Ait Dağılım Tablosu.....	39
Şekil 4.2.1.2.1. Orijinal Alt Boyutlara Göre Standart Regresyon.....	44
Şekil 4.2.1.2.2. Orijinal Alt Boyutlara Göre t Değeri	45
Şekil 4.2.1.2.3. T-CATCH Alt Boyutlara Göre Standart Regresyon.....	47
Şekil 4.2.1.2.4. T-CATCH Alt Boyutlara Göre t Değeri	48
Şekil 4.2.1.2.5. T-CATCH-D Alt Boyutlara Göre Standart Regresyon	50
Şekil 4.2.1.2.6. T-CATCH-D Alt Boyutlara Göre t Değeri	51

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.6.1. Medikal ve Sosyal model Arasındaki Farklar	8
Tablo 2.6.1. Çocukların Engelli Akranlarına Yönelik Tutumlarını Ölçen Anketler	12
Tablo 3.6.1.2.2. DFA Referans Değerleri	21
Tablo 4.1.1. T-CATCH Anketine Ait Alt Boyut ve Toplam Puanlar	26
Tablo 4.1.2. Cinsiyete Göre T-CATCH Anketine Ait Alt Boyut ve Toplam Puanlar.....	27
Tablo 4.1.3. Yaşa Göre T-CATCH Anketine Ait Alt Boyut ve Toplam Puanlar.....	28
Tablo 4.1.4. Engelli Arkadaş Varlığına Göre Çocukların Alt Boyut ve Toplam T-CATCH Puanlarının Karşılaştırılması	29
Tablo 4.1.5. Ailede Engelli Birey Varlığına Göre Çocukların Alt Boyut ve Toplam T-CATCH Puanlarının Karşılaştırılması	30
Tablo 4.1.6. Engelli Arkadaşlarıyla Aynı Okulda Olma Durumuna Göre Çocukların Alt Boyut ve Toplam T-CATCH Puanlarının Karşılaştırılması.....	31
Tablo 4.1.7. Son 1 Hafta Engelli Arkadaşları İle İletişim Durumlarına Göre T-CATCH Anketine Ait Alt Boyut ve Toplam Puanlar.....	32
Tablo 4.1.8. Kamu veya Özel Okulda Öğrenim Görmelerine Göre Çocukların Alt Boyut ve Toplam T-CATCH Puanlarının Karşılaştırılması	33
Tablo 4.2.1.1. KMO Bartlett Küresellik Testi	34
Tablo 4.2.1.1.1. Toplam Açıklama Varyans Tablosu (6 Alt Boyut)	36
Tablo 4.2.1.1.2. Maddelerin Faktör Yükleri (CATCH)	37
Tablo 4.2.1.1.3. Toplam Açıklama Varyans Tablosu (3 Alt Boyut)	38
Tablo 4.2.1.1.4. Maddelerin Faktör Yükleri (T-CATCH)	40
Tablo 4.2.1.1.5. Orijinal ve T-CATCH Alt Boyutlarda Madde Dağılımı	41
Tablo 4.2.1.1.6. Toplam Açıklama Varyans Tablosu (T-CATCH-D).....	41
Tablo 4.2.1.1.7. Maddelerin Faktör Yükleri (T-CATCH-D)	42
Tablo 4.2.1.2.1. Orijinal Alt Boyutlara Göre DFA Sonuçları	43
Tablo 4.2.1.2.2. T-CATCH Alt Boyutlara Göre DFA Sonuçları.....	46
Tablo 4.2.1.2.3. T-CATCH-D Alt Boyutlara Göre DFA Sonuçları	49
Tablo 4.2.1.2.4. Orijinal,T-CATCH ve T-CATCH-D DFA Değerleri.....	52
Tablo 4.2.2.1.1. Madde Toplam Analizi.....	53
Tablo 4.2.2.1.2. Alt Boyutların Cronbach Alfa Değerleri.....	54
Tablo 4.2.2.2.1. Test –Tekrar Test Analiz Sonuçları.....	54
Tablo 4.2.2.3.1. CATCH ve ÖYTÖ Puan Korelasyonu	55

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

X	Ortalama
%	yüzde oranı
sD	Standart sapma
c	CATCH anket maddelerinin kısaltılmış hali
χ^2	ki –kare iyilik uyumu
AFA	Açımlayıcı faktör analizi
BT	Bilişsel alt boyutların puan toplamı
CATCH	The Chedoke Mc-Master Attitudes Towards Children with Handicaps
CFI	Karşılaştırmalı Uyum İndeksi
DaBT	Davranışsal Alt Boyutların Puan Toplamları
DBT	Duyusal Alt Boyutların Puan Toplamı
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
GFI	İyilik uyum indeksi
N	Denek sayısı
NNFI	Normlaştırılmış Uyum İndeksi
ÖYTÖ	Özrürlürlere Yönelik Tutum Ölçeği
ÖZİDA	Özürlürler İdaresi Başkanlığı
P	Önemlilik Düzeyi
R	Korelasyon Katsayısı
RMSEA	Yaklaşık Hataların Ortalama Karakökü
SRMR	Standartize Edilmiş Artık Ortalamaların Karakökü
T-CATCH	CATCH anketinin Türkçe Uyarlanmış Hali
T T-CATCH	Anketinden Elde Edilen Puanlar Toplamı
Vd	Ve Diğerleri

1. GİRİŞ

2002 yapılan Özürlüler Araştırması sonuçlarına göre, ülkemizdeki toplam nüfusun % 12,29'unu engelli (kalp, şeker, böbrek yetmezliği gibi süreğen hastalığı olan ya da bedensel veya zihinsel engeli olan) vatandaşlar oluşturmaktadır. Bunların %2,58'i (yaklaşık 1,8 milyon) doğuştan, doğum sırasında ve doğumdan sonra zihinsel, bedensel, işitme, vb. engelli olan kişilerdir. İlişkide buldukları aile bireyleriyle birlikte düşünüldüğünde, "engellilik" konusu yaklaşık 10 milyon kişiyi ilgilendirmektedir.

Hemen her toplumda, farklı olana yönelik bir önyargı söz konusudur. Toplumsal çoğunluğu oluşturan grup normal olarak tanımlanmaktadır. Normal, kuramsal olarak önyargı barındırmayan ve yaygın olanı tanımlamakta kullanılan bir sözcük olmakla birlikte, uygulamada "normal" ve "anormal" ayrımının yolunu açmaktadır. Yaygın olanın dışında kalan gruplar anormal olarak sınıflandırılırken, önyargıya maruz kalmaları da kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu önyargılar, engelli bireyin eğitimini, istihdamını ve sosyal yaşamını olumsuz yönde etkileyerek, engelli olmanın getirdiği kısıtlılıkları aşmasının önünü kapatmaktadır. Sosyal yaşamın engellilere uygun olmaması eğitim hayatını etkilemektedir. Yeterince eğitim alamayan engelli bireyin istihdamı ise zor ve kısıtlı koşullar çerçevesinde gerçekleşmekte ya da hiç gerçekleşmemektedir. Bu da engelli olmanın sıklıkla beraberinde getirdiği bir sorun olan yoksulluğa yol açmakta böylece, onlar için yeterince güç olan koşullar daha da güç hale gelmektedir. Bu döngünün ortadan kalkması ancak önyargıların kırılması ile olanaklı görünmektedir. Önyargılardan arınmış bir toplum ise, yeni yetişen neslin daha toleranslı bireyler olmalarını sağlamakla gerçekleşecektir. Toleranslı olmak dışında, başta da belirtildiği gibi özgecilik, sosyal baskınlık yönelimi, adil dünya inancı ve bireycilik toplulukçuluk değişkenlerinin de engellilere yönelik önyargıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Tutumlar doğuştan kazanılmazlar, öğrenme yoluyla sonradan kazanılırlar. Anne-baba, arkadaşlar, kitle iletişim araçları, kişisel yaşantılar tutumların oluşmasında rol oynayan faktörlerden bazılarıdır. Öğrenme yoluyla kazandığımız tutumlarımızın değişmesi de mümkündür. Toplumun genel olarak engelli insanlara karşı tutumunun olumlu yönde değişimi için, eğitim ve bilgilendirme etkili bir yoldur. İnsanlar, varlıklara, kişilere, olaylara ya da düşüncelere karşı sosyal çevre, medya ve kitle iletişim araçları, kendi gereksinimleri ve bilgileri, doğrudan deneyim ve etkileşim aracılığıyla pek çok tutum geliştirirler. Aynı zamanda kendisiyle benzer özelliklere sahip olmayan bireylere karşı da bir takım basmakalıp tutumlar sergileyebilirler. Yetersizlikten etkilenmiş bireylerin de farklılıklarının, benzerliklerinden çok olduğu düşünüldüğünde, toplumdaki diğer bireylerin onlara karşı olumludan olumsuzla değişen tutumlar içinde olmaları beklenebilir.

1.1. Amaç

The Chedoke Mc-Master Attitudes Towards Children with Handicapped Anketi'nin Türkçe'ye kazandırılması ve geçerlik güvenirliğinin belirlenmesidir.

2. KURAMSAL BİLGİLER VE LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Tutum Kavramı

Tutum, bireyin bir objeye karşı oluşturduğu duygu, davranış ve düşüncelerini oluşturan eğilimdir. Tutumların gerçeklerden farklı olmasına sebep olarak tutumların duygusal bir yönünün bulunması gösterilmektedir, bu da tutumların değişime karşı oldukça dirençli olmasını sağlamıştır.

2.1.1. Tutumun Özellikleri ve Bileşenleri

Tutumlar doğuştan oluşmazlar, sonradan bireyin kazandığı deneyimler ile meydana gelirler. Geçici değildir, objeye karşı oluşan tutum bir süre devamlılık gösterecektir. Bir objeye karşı olumlu ya da olumsuz bir tutumun oluşması o objeyi başka bir obje ile karşılaştırılması ile mümkündür. Tutum aslında tepki şekli olarak görülmemelidir, daha çok tepkiyi yansıtmaya yönelik bir eğilimdir. Bu eğilimden dolayı da tutumlar olumlu ya da olumsuz davranışlar oluşturabilir (Tavşancıl 2014).

Tutumların bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç alt ögesi vardır ve bu öğelerin arasında iç tutarlılık olduğu bilinmektedir. Tutum, bireyin objeye yönelik bildikleri (bilişsel öge), objeye nasıl bir duyguyla yaklaşacağını (duygusal öge) ve ona karşı nasıl bir tavır sergileyeceğini (davranışsal öge) belirlemektedir. Bireyin bir obje, durum ya da kişi ile ilgili bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak ortaya çıkardığı duruş onun tutumunu yansıtmaktadır (İnceoğlu 1993).

- Duygusal Öge

Duygusal öge, tutumun kişiden kişiye değişen ve gerçeklerle açıklanamayan, hoşlanma-hoşlanmama yönüdür (Baysal ve Tekarslan 1996). Bir objeye karşı kişide oluşan devamlı bir duygudur (Morgan 1995). Olumlu ya da olumsuz duyguların oluşumu kişinin

önceki deneyimlerine bağlıdır. Tutuma süreklilik kazandıran, tutumun şekillendirici olan bu yönü duygusal özelliğidir (Erdoğan 1999).

- Davranışsal Öğe

Davranışsal öğe, bireyin objeye karşı davranış eğilimini yansıtmaktadır. Davranışsal öğeyi anlayabilmek için önce iki tür davranış hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Bunlar duygusal davranış ve kuralsal (normatif) davranıştır. Duygusal davranış, tutum objesinin hoş giden ya da gitmeyen bir obje ile ilişki kurulması sonucu oluşmaktadır. Duygusal davranışın temelinde iki boyut bulunur: Negatif ya da pozitif duygu. Yani; ilişki kurma ya da kurmama eylemi söz konusudur (İnceoğlu 1993). Duygusal davranış 3 tip davranış biçiminde ortaya çıkar: Tutum objesine yaklaşma, karşı koyma ya da kaçınma (Erdoğan 1999). Normatif davranış ise doğru davranışın ne olduğu konusundaki inançlara dayanan davranıştır (İnceoğlu 1993).

- Bilişsel Öğe

Bilişsel öğe, tutumun konusunu oluşturan kişi, durum, olay veya obje hakkında sahip olunan her tür bilgi, deneyim, inanç ve düşünceyi içeren bölümdür (Kırel 2011). Tutumun bilişsel öğesi, kişinin çevresindeki uyarıcılarla yaşadığı deneyimlerden meydana gelen bilgi birikimine dayanmaktadır.

2.2.Tutum ve Davranış İlişkisi

Tutum ve davranış ilişkisine bakıldığında, son yıllarda yapılan araştırmalar tutumların özellikleri ve durumsal değişiklikleri göz önünde bulundurularak ikilinin arasında ölçülebilir bir ilişki olabileceğini göstermektedir. Tutum ve davranış arasında tutarlı bir ilişki olabilmesi; tutumun gücünün ortamın içerdiği baskıdan fazla olması, kişinin kendi deneyimlerine dayanması, kişinin önem verdiği diğer kişiler tarafından desteklenmesi ve sık sık tutumunu ortaya koyma şansının olması gibi şartları gerektirmektedir. Bu koşullardan biri ya da birkaçı eksik olursa, tutumun bilişsel ve davranışsal yönü arasındaki

ilişki aksaklığa uğramaktadır (ÖZİDA, 2009). Bireyin davranışına yön veren tutumlar geçmiş deneyimlerinin yansımasıdır (Konurer 2011). Sonuç olarak herhangi bir olaya karşı oluşan tutumların ne olduğu, birbirleriyle ilişkileri anlaşılıp ölçülebilirse, davranış hakkında daha net tahminler yapılabilmektedir (Kağıtçıbaşı 1999).

2.3. Tutumların Oluşumu

Çoğu tutumların kökeni çocukluğa dayanmakta ve genelde doğrudan deneyim, pekiştirme, taklit ve sosyal öğrenme ile edinilmektedir (Kağıtçıbaşı 1999). Edinilen tutumların kaynağı kişisel deneyimlerden çok, anne-babalardır. Birçok araştırma anne-babanın ve çocukların tutumları arasında yüksek korelasyon ortaya çıkarmıştır. Genel olarak bakıldığında anne-babalarla çocukların tutumları arasında benzerlikler farklılıklardan daha fazladır. Bu da anne-babaların çocukların tutumları üzerinde uzun süren bir etkisinin olduğunu göstermektedir (Morgan 1995). Çocuklar büyüdükçe anne-babalarının onların tutumları üzerindeki etkisi azalmakta ve özellikle ergenlik döneminin başlamasıyla diğer sosyal etkilerin rolü giderek fazlalaşmaktadır. Bireyin tutumlarının büyük kısmı, 12 ila 30 yaş arasındaki dönemde son şeklini almakta ve daha sonra çok az değişmektedir. Tutumların kristalleştiği bu süre, kritik dönem olarak adlandırılır. Kritik dönem boyunca, tutumların oluşmasında üç ana etken rol oynamaktadır. Bunlar; akranlar, kitle haberleşme araçları ve diğer kaynaklardan edinilen bilgi ve eğitimidir (Tavşancıl 2014).

Tutumun oluşumundaki önemli iki faktör toplumsallaşma süreci ve grup üyeliğidir. İçinde bulunduğu topluma uyma birey için hayati değer taşımaktadır. Bu toplumsallaşma süreci o toplumun rol beklentisi, değerleri ve tutumlarını öğrenme sürecidir. Çocukluktan başlayan bu süreç ömür boyu devam eder ve kişinin tutumunu şekillendirir. Diğer faktör olan grup üyeliği ise o kişinin tutumunun oluşumunda oldukça önemlidir (Baysal 1981).

2.4. Engellilere Yönelik Tutum

Engelli insanlara toplum tarafından tutum ve davranışlar olumsuz bir rotada ilerlemektedir. Her zaman farklı olmaları sebebiyle acıma, alay etme, dışlanma ve toplumdan soyutlanma gibi davranışlara maruz kalmışlardır (Şahin ve Bekir 2016). Bazı

toplumlarda engelin Tanrı tarafından verilen bir ceza olduğuna, o yetişkin ya da çocuğun toplumdan uzaklaştırılmasına, ölüme terk edilmesi ve görmezden gelinmesine sebep olmuştur (Tınar 2018).

Engelliler Derneği'ne göre engelli insanların tam anlamıyla toplumda yer almasının önündeki en büyük engel tutumdur. Acıma, korku ve ne yapacağını bilememe; engellilerin topluma uyum sağlamasını engellemekte, onların hakkında düşük beklentiler içine girmemize ve olumsuz tutumlar oluşmasına sebep olmaktadır (ÖZİDA 2009). Tutumun olumlu hale getirilmesi bu tabuları yıkabilecek en büyük anahtardır.

2.5. Engellilere Yönelik Tutumun Oluşumunu ve Değişimini Açıklayan Kuramsal Çerçeve

Engellilere yönelik tutumların nasıl oluştuğunu ve nasıl değiştirebileceğini açıklamak için sosyal psikolojide iyi bilinen tutum kuramlarından yararlanılabilir. Bunlar; öğrenme yaklaşımı, bilişsel yaklaşım, maruz kalma etkisi, psikodinamik yaklaşımdır. Öğrenme yaklaşım; deneyimler sonucunda oluşan davranış değişikliğidir. Engellilere yönelik tutum oluşumunda öğrenme yaklaşımının rolü büyüktür. Bir çocuk engellilere karşılaştığı her durumda onların pis, aptal, uğursuz, tehlikeli vb. olduğunu duyarsa bu olumsuz sıfatlara yönelik olumsuz tutumlarını engellilere de yöneltecektir. Ancak birey, önem verdiği bir kişinin, örneğin annesinin, engelli bireye saygılı ve kabul edici bir tutumla konuştuğunu görürse, onu model alarak aynı davranışı sergileyebilir. Bilişsel yaklaşım; engellilere yönelik olumsuz tutumların bilişsel açıklamalarının birinde "beklentilerin bozulması" kavramı üzerinde durulmaktadır. Deneyimleri sonucu insanların fiziksel özellikleri, kıyafetleri, konuşmaları, hareketleri ve davranışları konusunda bir beklenti seti oluşturan çocuk, buna uymayan biriyle karşılaştığında kaygı ve korku yaşamaktadır. Bu durum ise kaygılanılan bireyden (engelliden) kaçınmasına ve ona yönelik olumsuz tutum geliştirmesine neden olacaktır (Westervelt ve Turnbull 1980). Maruz kalma etkisi; birey bir uyarıcıya ne kadar çok maruz kalırsa ona yönelik o kadar çok olumlu tutum geliştirir (Zajonc 1968). Engelli bireylerle toplumun her alanında karşılaşmak, onları görmek ve etkileşime girmek onlara ilişkin tutumların olumlu olması ihtimalini artırır. Çocuklarda yapılan bir çalışmada (Rillotta & Nettelbeck 2007) maruz kalma etkisinin engellilere yönelik tutumları olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Psikodinamik yaklaşım; engelli olmayan

kişi engelli bireyle karşılaştığında bedeninin bütünlüğünün önemini anlamakta ve engelli olma tehlikesi hissetmekte, ayrılık ve ölüm korkusu yaşamaktadır. Aynı zamanda beden imajının bozulması ve engelli olma tehdidi ile birlikte bir kaygı da ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlar, kaygı oluşturan objeden (engelli bireyden) uzaklaşma isteği ortaya çıkararak engellilere yönelik olumsuz tutumların oluşumuna neden olmaktadır (ÖZİDA 2009).

2.6. Engelli Modelleri

En temel haklarına ulaşmaktan mahrum kalan engelliler, tarih boyunca ikinci sınıf, yardıma muhtaç, bağımsız olarak yaşamını sürdüremeyen ve korunmaya muhtaç birer "patolojik" vaka olarak ele alınmıştır. Bu durum 1960'lı yıllarda değişime uğrayarak insan haklarına uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Modeller sırası ile; Ahlaki, Medikal ve Sosyal Modellerdir (Aykara ve Çelik 2011).

Ahlaki Model : Engellilikten bireyi sorumlu tutan yaklaşımdır. Bireyin kendi ya da ebeveynlerinin doğru olmayan tutumları nedeniyle engelin oluştuğu düşünülmektedir. Pek çok kültürde engelli bireylerin karşılaştığı olumsuz durumlar 21. yüzyıla dek varlığını sürdürmüştür. Engelliliğe ilişkin en eski ve ilkel modeldir (Arıkan 2002).

Medikal Model : Engelli bireyde hastalık, travma ve diğer sağlık sorunlarının sebep olduğu problemlere odaklanan ve tıbbi bakıma yoğunlaşan modeldir. Medikal model engeli olan bir insanın rahatsız ya da hasta birisi gibi davranmasını, yani bir "hasta birey rolü" oynamasını ister. Bu rol ise bireyi bağımsızlıktan, insan kişiliğinin temel özelliği olan kendi hayatına dair meselelerinde söz hakkına sahip olmasına ve kontrol edebilmesine mani olmaktadır. Rehabilitasyona odaklı bu model engeli bireyin yaşam kalitesinin artmasını sağlasa da patoloji üzerine odaklanması, engelli bireylerin aciz olarak tanımlanmasına sebep olmaktadır. Modelin engelli bireyleri az kabul etmesi toplumsal sorun çözümleyici niteliği taşıyan 'Sosyal Model'in doğmasını sağlamıştır (Arıkan 2002).

Sosyal Model : Engellilerin sahip olduğu engele bağlı fonksiyon kaybının varlığını reddederek sorunu toplumda aramakta; yani engellileri 'tedavi etmek' yerine toplumdaki engelleri kaldırmaya odaklı modeldir. Toplumdaki engeller olarak bahsedilenler; mimari yetersizlikler, düşük gelir, ayrımcı eğitim, olanakların kısıtlılığı, kısıtlı iş imkanı, izole olmuş engelli aileleri ve önyargılı davranışlar olarak gösterilebilir. Kısaca, sosyal model ile

engellilik halinin kişinin sınırlılığına bağlı olarak değil toplumun gerekli hizmetleri sunmamasından ve engellilerin temel gereksinimlerini dikkate almamasından kaynaklandığı öne sürülmektedir (Özgökçeler 2010).

Tablo 2.6.1. Medikal ve Sosyal Model Arasındaki Farklar (Oliver 1996)

MEDİKAL MODEL	SOSYAL MODEL
Engel kişisel trajedir.	Toplumsal baskının yansımasıdır.
Kişisel bir sorundur.	Toplumsal bir sorundur.
Tedavi ve tıbbi yaklaşımları kapsamaktadır.	Yardımlaşma gruplarını kapsamaktadır.
Engelli birey topluma uyum göstermelidir.	Engelli bireye, toplum ve çevre uyum göstermelidir.
Engellinin bakım ihtiyaçları vardır.	Engelli hakları vardır.
İşin ehlinin sözü geçmektedir.	Engelli birey kendi seçimlerini yapabilmektedir.
SONUÇ = BİREYSEL UYUM	SONUÇ = TOPLUMSAL DEĞİŞİM

2.7. Tutumların Değişmesi

Kişiler tutumlarını gözlem, tepkisel koşullanma ve bilişsel öğrenme gibi farklı yollarla edinmekte ve sosyal deneyimleri ile şekillendirmektedir. Tutumlar değişim sürecine direnç gösterme eğilimindedir. Bu dirence rağmen tutumlar, yeni bilgi ve deneyimler edindikçe değişmektedir. Tutumları değiştirmek için farklı yöntemler mevcuttur. Bunları üç ana başlık altında kısaca inceleyebiliriz; bilgilendirme, simülasyon, kişisel ilişki kurma. Bilgilendirme; tutumlar, sahip olduğumuz bilgilerimizden etkilenir. Engelliler ile ilgili bilgilerimiz arttıkça onlara karşı tutumlarımızın da olumlu yönde değişme olasılığı artmaktadır. Bilgi; yanlış anlamaları, önyargıları, kaygı ve korkuları azalmaktadır. Böylece engeli bireyler daha az farklı görülmekte, benzerliklere daha çok odaklanılmakta ve daha

çok kabul edilmektedir. Bilgilendirme, tutum objesiyle ilgili bir derse alma, bir panele ya da konferansa katılma, hizmet içi eğitim programına devam etme, kitap okuma, kitle iletişim araçlarını, tiyatroyu, filmi izleme gibi çeşitli şekillerde olmaktadır. Simülasyon; engelli olmayan kişilerin sanki engelliler gibi davranmaları ve onların yaşadıklarını anlamaya çalışmalarını sağlamaktadır. Böylece, bireylere eğer engelli olsalardı neler yaşayabilecekleri ile ilgili bir deneyim kazandırılmaktadır. Simülasyonların etkisi kısa sürelidir. Yapılan bir meta analiz çalışmasında, simülasyonun başarısının fazla olmadığı, engellilerle etkileşimin tutum değişiminde en yüksek etki gücüne sahip değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kişisel İlişki Kurma; simülasyon, ancak bilgilendirme ve ilişki kurma ile birlikte kullanıldığında olumlu sonuçlar vermektedir. Engellilere yönelik olumsuz tutumların olumlu yönde değişmesi için hem engelliler hakkında bilgi vermek ve kalıp yargılar hakkında konuşmak gibi bilişsel etkinliklerin hem de onlarla doğrudan ilişki kurmak ve birlikte etkinlikte bulunmak gibi davranışsal etkinliklerin bir arada olması gerekmektedir. Allport'un Temas Hipotezine göre gruplar arası etkileşim, dış gruba (engellilere) ilişkin tutumları değiştirebilmekte ve kalıplaşmış yargıları ve ön yargıları azaltabilmektedir. Olumlu değişimin olması için dört koşul gerekmektedir: Gruplar eşit statüde olmalı, gruplar arası rekabet olmamalı, ortak amaç olmalı ve toplumsal normlarca onaylanmalıdır. Engellilerle günlük yaşamda eşit koşullarda sık sık bir araya gelmek, bu kuramın öngördüğü olumlu tutum değişimini sağlayabilmektedir (ÖZİDA 2009).

2.8. Engellilere Yönelik Tutum ve Tutum Değişimini Araştıran Çalışmalar

Rosenbaum ve arkadaşları (1989) beş ila sekizinci sınıf çocukları ve aileleriyle yaptıkları çalışmada; engelli arkadaşın varlığı, aile de engelli birey olması ve engelli çocukla iletişim halinde olan çocukların olumlu tutum içinde olduklarını, ailelerin eğitim ve meslekleri ile tutum arasında anlamlı bir fark olmadığını, ancak annelerin babalara göre daha olumlu bir tutum sergilediğini bulmuşlardır.

Gonçalves ve Lemos (2013)'un altı ila on ikinci sınıf 400 çocukta yaptıkları çalışmada; kız öğrencilerin erkeklere göre daha olumlu tutum sergilediği ve yaşın arttıkça olumlu tutum sergileme eğiliminin anlamlı bir şekilde arttığı görülmüştür.

Bossaert ve arkadaşlarının (2010) 11-20 yaş aralığındaki 167 çocuğa yaptığı çalışmada; kızların tutularının erkeklere göre daha olumlu olduğu ve video izletilen çocukların engelli akranlarına karşı daha olumlu tutum sergilediği görülmüştür. Ailede,

arkadaş çevresinde engelli birey bulunması ve engelli bireyle iletişimde olması tutumla ilgili anlamlı bir değer ifade etmemiştir.

Kelly Budisch (2004)'in 163 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada; öğrencilerin engel hakkında bilgi seviyesi arttıkça tutumu da olumlu yönde artmakta, engelli birey ile etkileşimde olması tutumu olumlu yönde arttırmakta ve sosyal anksiyetesi olmayan öğrencilerin engelli bireylere karşı daha olumlu tutum sergilediğini göstermiştir.

Vignes ve arkadaşlarının (2008) on iki ila on üç yaş aralığındaki 1135 yedinci sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada; kız öğrencilerin, sosyo-ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin, engelli arkadaşı olan öğrencilerin ve aile ya da medya yardımı ile engelliler hakkında bilgi sahibi olan öğrencilerin daha olumlu tutum sergilediğini göstermiştir.

Uluslararası bazı çalışmalar yaş arttıkça tutumun olumlu yönde değiştiğini savunurken (Voeltz 1980,1982; Codon, York, Heal & Fortscheider,1986), bazı çalışmalarda yaş arttıkça tutumun olumsuz yönde etkilendiğini savunmuştur. Nowicki ve Sandieson (2002) 1990-2000 yılları arasında yaptığı meta analiz sonuçlarına göre, yaşı büyük olan çocuklar küçük olanlara göre daha olumlu tutum sergilemektedir.

Şahin H ve Bekir H (2016)'nin üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada; erkek öğrencilerin ve engellilerle ilgili bölümde okuyan öğrenciler olumlu tutum gösterirken; ailede ve arkadaş çevresinde engelli birey varlığı, sınıf ve gelir durumu ile tutum arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Akyıldız S (2017)'in öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmada; kadınların, engelli yakını olanların, zihinsel engelli öğretmeni adaylarının daha olumlu tutum gösterdikleri görülmüştür.

Aslan M ve Şeker S (2013)'in Siirt ilinde 75 kişi üzerinde yaptığı çalışmada; engellilere yönelik toplumsal algının son derece olumsuz ve önyargılı olduğu, özellikle zihinsel engellilerin aileleriyle birlikte toplum tarafından dışlandığı, bundan dolayı engelli çocuğu olan ebeveynlerin de mümkün olduğu kadar toplum içine çıkmamayı tercih ettiğini ortaya koymuştur.

Altınparmak ve Sarı (2011)'nin Manisa ilinde yaşayan 560 kişi üzerinde yaptığı çalışmada; 45 yaş üstü bireylerin, ilk öğretim düzeyinde eğitim seviyesine sahip kişilerin, kadınların, sosyo-ekonomik düzeyi düşük kişilerin, anne olanların ve geniş ailede yaşayanların tutumları daha olumlu bulunmuştur. Engelli birey ile etkileşimde olması ile ilgili anlamlı fark bulunmamıştır. Bulgular yaş, eğitim ve engelli birey tanıma açısından literatürle farklılıklar göstermektedir.

Sezer F (2011)'nin 161 üniversite öğrencisi üzerinde önleyici rehberlik uygulamıştır. Önleyici rehberlik anlayışı kapsamında deney grubundaki (n=83) öğrencilere engelli olma nedenleri, engellilerin tedavileri ve engel türlerine ilişkin bilgi verilmiş ve engelli bireylerle yaşantı geçirmeleri ve onları eğitim ortamlarında ziyaret etmeleri sağlanmıştır. Sonuç olarak engelli bireyle etkileşime girmek tutumu olumlu yönde arttırmıştır. Bu etkileşimin sıklığının artması oluşan duyguların sürekli olmasını sağladığı görülmüştür. Olumsuz tutumların okul ortamına entegre edilmiş programlarla olumlu yönde değiştiği saptanmıştır.

Özürlüler İdaresi (ÖZİDA 2009)'nın yaptığı çalışma engelliler ile ilgili Türkiye'de yapılan en kapsamlı çalışmadır. Çalışmanın bulgularına kısaca göz atalım. Engellilere yönelik olumlu tutuma sahip olanların oranları olumsuz tutuma sahip olanlardan daha fazladır. Kadın ve erkekler arasında engellilere yönelik tutuda anlamlı fark bulunmamıştır. Bekarların, sosyo-ekonomik durumu iyi olanların ve engelli tanıdığı olanların daha olumlu tutum sergilediği bulunmuştur. Ailesinde engelli birey olan kişilerin tutumu daha olumsuzdur.

2.9. Çocukların Akranlarına Yönelik Tutumlarını Ölçmek İçin Kullanılan Anketler

Vignes'in 2008 yılında çocukların engelli akranlarına yönelik tutumlarını ölçen anketler üzerinde yaptığı literatür taramasına göre; tutumun var olabilmesi için elzem olan 3 alt komponentin (duygusal, davranışsal, bilişsel) en az birini ölçen 19 adet anket incelenmiştir. Bunların 16'sı sadece bir alt komponenti (duygusal n=4, davranışsal n=5, bilişsel n=7), 1'i iki komponenti (bilişsel+davranışsal), 2'si üç alt komponenti de ölçmektedir (Tablo 2.9.1.).

Anketlerin tüm özelliklerine bakıldığında özellikle 3 alt komponenti de değerlendirmesi nedeniyle Acceptance Scale (AS) ve Chedoke McMaster Attitudes Towards Children with Handicaps Scale (CATCH) anketlerinin en uygun ve ayrıntılı anketler olduğu gösterilmiştir. Diğer anketler daha spesifik, tek bir alt komponentin değerlendirildiği çalışmalara daha uygun bulunmuştur. AS anketinin uygun yaş grubu 9-12 soru sayısı 21, CATCH ise 9-13 yaş grubu soru sayısı 36'dır. Yapılan başka çalışmalarda incelendiğinde aradığımız yaş grubu olan 11-15 yaş aralığına uygun kullanılabilecek en uygun anketin CATCH olduğuna karar verdik.

Tablo 2.9.1. Çocukların engelli akranlarına yönelik tutumlarını ölçen anketler

Anket	Yaş Aralığı	Alt Komponent	Soru Sayısı
Acceptance Scale	9-12	A, B, C	21
Activity Prefence List	Çocuklar	B	24
Adjective Cheklist (ACL)	8-12	C	32
Attitude Scale	16-19	C	28
Attitude Towards Chronically Disabled Patients Questionnaire	14-18	B, C	39
Behavioural Intention Scale	9-10	B	10
Chedoke-McMaster Attitudes Towards Cildren with Handicaps Scale (CATCH)	9-13	A, B, C	36
Children's Attitude Toward Handicapped Scale	Çocuklar	C	20
Children Knowledge about Handicapped Persons Scale	7-12	C	25
Children's Social Distance fom Handicapped Person's Scale	7-12	A	10
Emotioal Reaction Scale	16-19	A	8
Semantic Differential Scale	Çocuklar	C	27
Social Distance Scale	Çocuklar	A	6
Foley Scale	Çocuklar	B	10
Friendship Activity Scale (FAS)	Çocuklar	B	17
Multi-Response Attitude Scale	5-12	C	20
Peer Attitudes Toward the Handicapped Scale (PATHS)	8-12	A	30
Personal Attribute Inventory for Cildren	8-11	C	48
Share Activites Questionnaire (SAQ)	8-12	B	24

A : Duygusal Alt Boyut , B : Davranışsal Alt Boyut, C : Bilişsel Alt Boyut

Diğer anketlere bakıldığında ülkemizde geliştirilmiş ya da Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması yapılmış hiçbir anket bulunmamaktadır. Bu bağlamda engellilere yönelik oluşturulacak model ve politikalara yön gösterecek, bu konuda yapılacak daha ileri ki çalışmalara referans niteliğinde kabul edilebilecek anketin geliştirilmesi ya da yurt dışı kaynaklı anketlerin Türkçe geçerlik güvenirliklerinin yapılması ve kültürel adaptasyonlarının gerçekleştirilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Bu hedefi gerçekleştirmek içinde Rosenbaum tarafından 1986 yılında geliştirilen orijinal adı The Chedoke-McMaster Attitudes towards Children with Handicaps Scale olan anketi geçerlik ve güvenirlik kapsamında inceleyip akademik hayata kazandırmayı düşündük.

2.10. Literatürde CATCH (Chedoke Mc-Master Attitudes Towards Children with Handicaps) Anketi

11-14 yaş aralığındaki çocukların engelli akranlarına yönelik tutumlarını değerlendirmek için kullanılan CATCH anketi 36 sorudan oluşan 3 alt boyutu (duygusal, davranışsal, bilişsel) değerlendiren 5 likertlik bir anketir. Cronbach alfa değeri 0.90, duygusal boyut 0.81, davranışsal boyut 0.82 ve bilişsel boyut 0.76 bulunmuştur. Tek sayılarla numaralandırılan maddeler olumlu, çift sayılarla numaralandırılanlar ise olumsuz terim içermektedir. Çift sayı ile numaralandırılan maddeler ters çevrilerek puanlanmaktadır. 0 ile 4 arasında puanlama yapılmaktadır. (0- kesinlikle katılmıyorum, 1- katılmıyorum, 2- kararsızım, 3- katılıyorum, 4-kesinlikle katılıyorum) 0 ile 40 puan arasında alt boyutlar olmak üzere en yüksek alınabilecek puan 40 dır. Yüksek puanlar olumlu tutumu işaret etmektedir (Armstrong 1986).

Anketin literatürde kullanımını incelediğimiz de 23 farklı çalışma bulumaktaydı. 1986 yılında anketin tasarımcısı olan Rosenbaum ve Armstrong tarafından ilk defa kullanılan anketin çalışmaları engelliye yönelik yapılan araştırmalar, sosyal modele geçiş isteği, çocukların engelliler ile ilgili bilgi ve etkileşimin artması ile tutumlarının olumlu yönde değişeceği düşüncesi ile son 10 yılda artış göstermiştir. Rosenbaum ve Armstrong, anketi 'Arkadaş programı'nın çocukların engelli akranlarına karşı tutumları üzerine etkisini değerlendirmek için randomize kontrollü bir çalışmada kullanılmıştır. 3 okulda ki 4 ila 6. Sınıf arasında 42 arkadaş programına katılan 33 ise control grubu olan çocukla 3 aylık aktiviteleri kapsıyan çalışmaya 6-16 yaş aralığında engelli çocuklar katılmıştır. Birinci

okulda haftada 1 iletişim (okul aktiviteleri vespora beraber gitme), ikinci okulda hafta boyunca okulda beraber oyun oynama ve üçüncü okulda öğle yemeklerini beraber yemek yeme gibi aktiviteler ile arkadaş programı 3 ay boyunca uygulanmıştır. Kızlar ve engelliler ile arkadaş programına katılan çocukların anketten elde ettikleri puan kontrol grubuna göre yüksek bulunmuştur (Armstrong 1986). Diğer çalışmaları değerlendirdiğimizde örneklem sayısı 1509 olan Vignes ve arkadaşları tarafından 2009 yılında Fransa'da 12-13 yaş aralığındaki çocuklarda yapılan çalışmanın örneklem sayısının bizimkine yakın olması ve son 10 yılda yılda yapılan bir çalışma olması nedeniyle çalışmamıza daha uygun olduğu görüşündeydik. Çıkan sonuçlara baktığımızda duygusal 26.8, davranışsal 26.5, bilişsel 23 ve toplam puan ise 25.5 bulunmuştur. Kızlar, sosyo ekonomik durumu yüksek olanlar da tutum daha olumlu bulunmuştur. Yaş almanın tutum üzerine bir etkisi olmadığı görülmüştür (Vignes 2009).

2.11. Hipotezler

Çalışmamızın hipotezleri aşağıda ifade edilmiştir:

H₁₁: 'Chedoke-McMaster Engelli Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği' ortaokul öğrencilerinin engelli akranlarına yönelik tutum ölçümü için geçerli bir araçtır.

H₁₂: 'Chedoke-McMaster Engelli Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği' ortaokul öğrencilerinin engelli akranlarına yönelik tutum ölçümü için güvenilir bir araçtır.

3. GEREÇ VE YÖNTEMLER

3.1. Çalışmanın Yapıldığı Yer

Bu araştırmada, Chedoke Attitudes Toward Children with Handicaps Anketi (CATCH) Türkçe uyarlaması yapılmak üzere, Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izin belgesi (Ek 2) alınarak, 2 özel (Alfa Ortaokulu ve Pamukkale Eğitim Vakfı Ortaokulu) ve 6 kamu (Atatürk OO, Esentepe OO, Hürriyet OO, Raşit Özkardeşler OO, Tevfik Fikret OO, Ticaret Borsası OO) ortaokulunda uygulanmıştır.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde etik anlamda bir sakınca bulunmadığına, Pamukkale Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 14.03.2017 tarihinde 60116787-020/17531 sayılı yazı ile karar verildi (Ek 1).

3.2. Çalışmanın Süresi

Bu çalışma Eylül 2017 ve Şubat 2018 tarihleri arasında yapıldı.

3.3. Katılımcılar

Denizli ilindeki ortaokullar evren kabul edilerek, çalışma için her iki ölçekteki ortalama soru sayısı olan 36 dikkate alınarak, Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi (en az 1000) ve özel (en az 250) ilk ve ortaöğretim statüsündeki okullarda küme örneklem yoluyla seçilen 11-15 yaş aralığındaki 1305 öğrenci üzerinde uygulama

yapılmıştır (Aksakoğlu 2013).Öğrencilerin çalışmadan çıkarılması ihtimaline karşın 43 resmi, 2 ise özel okullardan fazla öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir.

Çalışmaya dahil edilme kriterleri:

- Ortaöğretim öğrencisi olmaktır,
- 11-15 yaş aralığında olmaktır,
- Daha önce geçirilmiş bir hastalık ya da kaza nedeni ile ya da doğumsal bir nedene bağlı olarak tanı almış bir engele sahip olmamaktır,
- Ölçekleri doldurmaya gönüllü olmaktır.

Çalışmadan dışlama kriterleri

- Daha önce geçirilmiş bir hastalık ya da kaza nedeni ile ya da doğumsal bir nedene bağlı olarak tanı almış bir engele sahip olmaktır.

Çalışmadan ıkarılma kriterleri:

- Ölçeklerden herhangi biri ya da ikisini de tamamlamamaktır.

3.4. Veri Toplama Araçları

3.4.1. CATCH (The Chedoke–McMaster Attitudes towards Children with Handicaps)

Çocukların engelli akranlarına olan tutumunu değerlendirmek için CATCH (Ek 3) kullanılmıştır. 36 maddeden oluşan ölçek 3 komponenti değerlendirmektedir. Duygusal (Engelli ocukla arkadaş olursam mutlu olurum), davranışsal (Engelli çocuğu doğum günü partime davet ederim) ve kognitif (Engelli ocuklar kendilerini üzgün hissederler) olarak

değerlendirmektedir. Cronbach alfa ve madde analizi yapılmıştır. Genel cronbach alfa değeri 0.90, duygusal boyut 0.81, davranışsal boyut 0.82 ve bilişsel boyut 0.76 bulunmuştur. Tek sayılarla numaralandırılan maddeler olumlu, çift sayılarla numaralandırılanlar ise olumsuz terim içermektedir. Çift sayı ile numaralandırılan maddeler ters çevrilerek puanlanmaktadır. 0 ile 4 arasında puanlama yapılmaktadır. (0- kesinlikle katılmıyorum, 1- katılmıyorum, 2- kararsızım, 3- katılıyorum, 4-kesinlikle katılıyorum) 0 ile 40 puan arasında alt boyutlar olmak üzere en yüksek alınabilecek puan 40 dır. Yüksek puanlar olumlu tutumu işaret etmektedir (Armstrong 1986). Anketin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği tarafımızdan yapılmıştır.

3.4.2. Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği (ÖYTÖ)

Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği (Ek 4), ‘Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor’ adlı çalışmada kullanılmak üzere geliştirilen beş dereceli likert türü bir ölçektir. Katılımcılar, ölçekteki her bir maddede yer alan ifadeye ne derece katıldıklarını veya katılmadıklarını belirtmek için, “tamamen katılıyorum” (5), “katılıyorum” (4), “kararsızım” (3), “katılmıyorum” (2) “kesinlikle katılmıyorum” (1) seçeneklerinden birini işaretleyerek cevap vermektedir. 6 alt ölçekten oluşmaktadır (Eğitim ortamları, kişilerarası ilişkiler, çalışma yaşamı, aile yaşamı, kişisel özellikler, yetkinlik bağımsız yaşam). Maddelerin çoğunluğunun değerlerinin oldukça yüksek olması; ölçek maddelerinin hedeflenen özelliğe sahip olan bireyleri, hedeflenen özelliğe sahip olmayan bireylerden ayırt ettiğinin bir göstergesidir. Hesaplanan tüm korelasyonlar 0.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Güvenirliğini belirlemek amacıyla, pilot uygulamada elde edilen veriler kullanılarak iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve madde analizi yapılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde katsayıların cronbach alfa değerlerinin 0.56 ile 0.83 arasında değiştiği görülmektedir. Madde sayısı azaldıkça güvenilirlik değerlerinin düştüğü bilinmektedir. Bu çalışmada da alt ölçeklerde madde sayısı azaldıkça, iç tutarlılık değerlerinin düştüğü görülmüştür. Ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğu kabul edilmiştir. Ölçekteki olumsuz maddeler ters çevrilerek puanlanmaktadır. ÖYTÖ’den yüksek puan almak, özürlülere yönelik olumlu tutumları ifade etmektedir. ÖYTÖ’nin tümünden alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar 43 ile 215 arasındadır (ÖZİDA, 2009).

ÖYTÖ anketinin tarafımızdan seçilme sebebi, bu yaş grubundaki engellilere yönelik tutumun değerlendirilmesi için mevcut bir anketin olmaması ve en sağlıklı sonuçların ÖYTÖ yardımı ile elde edileceği düşüncesidir.

3.5. Veri Toplanması

Araştırmaya katılan öğrencilerin velilerine çalışma hakkında detaylı bilgi verilerek izinleri alınmıştır. Öğrencilere de çalışma hakkında bilgi verilerek isterlerse katılmamakta özgür oldukları belirtilmiştir. Anketler öğretmenler ve araştırmacı gözetiminde yapılarak ortalama 40 dakika içinde tamamlamaları istenmiştir.

3.6. İstatistiksel Analiz

Belirli bir kültürde ve dilde geliştirilen bir ölçeğin diğer kültür ya da dillerde uygulanabilmesi için yapılan sistematik hazırlık çalışmalarına “ölçek uyarlaması” denilmektedir.

Geçerlilik

-Kapsam Geçerliliği

-Yapı Geçerliliği (Açımlayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi)

Güvenirlilik

-Test-Tekrar Test Yöntemi

-Paralel (Eş Değer) Formlar Yöntemi

-İç Tutarlılık

-Madde Analizleri

3.6.1. Geçerlik

Geçerlik, bir lme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellikle karıştırmadan, doğru ve tam olarak ölçebilmesidir (Ergin 1995).

3.6.1.1. Dil Uyarlama alışmaları

Bir ölçeğin başka bir dile çevrilmesi nedeniyle, o ölçeğin çevresinde meydana gelebilecek kavramlaştırma ve anlatım farklılıklarının en aza indirilmesi için maddelerin titizlikle incelenmesi, çevrilen dilde anlamlı olması için gereken dnştrmelerin yapılması ve çevrilen dili kullanan bireylerin normlarına göre analiz edilmesi uyarlama işleminin temelini oluşturmaktadır. Ölçek uyarlamada öncelikle leği geliştiren yazar ile iletişim kurarak, orijinal ölçeğin kullanımı için izin alınmalıdır. Ölçek uyarlamalarında çevirmenlerin seçimi önemlidir. Uygulanacak ölçeğin o dili anadili olarak konuşan, konu hakkında bilgi sahibi farklı kişilerce ölçek üzerinde hiçbir değişiklik yapmadan diğer dile çevrilmesi gerekmektedir. Araştırmacılar tarafından yapılan eviri incelenir ve üzerinde tartışılarak en uygun ifade belirlenmektedir. evirisi tamamlanan ölçek farklı evirmenlerce ölçeğin orijinal diline çevrilmektedir. Yapılan eviri orijinal ölçekle karşılaştırılmakta, varsa tutarsızlıklar incelenmekte ve gerekli değişiklikler ve düzenlemeler yapılmaktadır. evirisi tamamlanmış ölçeğin maddelerinin anlaşılabilirliğini değerlendirmek için ön uygulama yapılması gerekmektedir (Ergin, 1995).

CATCH leğini çevirmek için tasarımcısı olan Peter Rosenbaum'dan e-posta yolu ile izin alınmıştır. Ölçek, anadilleri Türkçe olup, iyi derecede İngilizce bilen 4 araştırmacı (HU, GK, MY, EGK) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. eviriler karşılaştırılmış, tartışılarak her maddeyi en iyi temsil eden karşılıkları ile 1 uzman (AK) tarafından tek metin haline getirilmiştir. Daha sonra bu metin ana dili İngilizce olan ve Türkçe'yi rahatlıkla konuşabilen, anlayabilen ve yazabilen iki İngilizce ğretmeni (A, RK) tarafından İngilizceye çevrilmiş ve orijinali ile karşılaştırılarak (AK, MY) uygun hale getirilmiştir.

3.6.1.2. Yapı Geçerliği

Bir ölçeğin yapı geçerliği, sonuçların ve sonuçların ne ile bağlantılı olduğunun açıklanmasına olanak sağlamaktadır. Faktör analizi, birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek kavramsal olarak anlamlı daha az sayıda değişkenler (faktörler/yapılar) keşfetmeyi amaçlamaktadır. Faktör analizinin açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi olmak üzere iki yöntemi vardır (Tavşancıl 2014). CATCH'in yapı geçerliğini incelemek için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

3.6.1.2.1. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda belli bir faktör altında toplanan göstergelerin, kuramsal yapının göstergesi olup olmadığına ilişkin bir sorgulama yapılmaktadır. AFA'da sıklıkla gözlenen ölçümlerdeki varyansın ve kovarsın gizli kaynaklarını bulmak ve ortaya çıkarmak için kullanılmaktadır. AFA, bilinmeyen gizli değişkenlerle gözlenen değişkenler arasındaki bağlantıyı ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ölçme aracının desenini ortaya çıkarmak için önce AFA yapılmaktadır (Çokluk 2016).

AFA için SPSS programı kullanılmış, öncesinde ise verilerin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) analizi ve Bartlett testi incelenmiştir. KMO analiz sonucunun 0.5'den büyük olması anlamlı kabul edilmiştir. Bartlett küresellik testi hesaplanıp $p < 0.001$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu kabul edilmiştir (Çokluk 2016).

Faktör analizi sonucu elde edilen faktörler ve bunlara ilişkin varyansı açıklama oranları ile birlikte ölçekte yer alan her bir maddenin hangi faktörle ilişkişi olduğunu belirten faktör yük değerleri hesaplanmıştır. Madde faktör yük değerinin genellikle 0.45 ve daha yüksek olması istenmekle birlikte faktör yük değeri 0.30 olan maddelerde ölçümde tutulabilmektedir. Bu çalışmada faktör yük değeri 0.40 kabul edilmiştir (Çokluk 2016).

3.6.1.2.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kuramsal bir temelden destek alarak pek çok değişkenden oluşturulan faktörlerin gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğini değerlendirme amacı ile kullanılır. DFA, önceden belirlenmiş ya da kurgulanmış bir yapının toplanan verilerle ne derece doğrulandığını incelemektedir (İlhan ve Çetin 2014)

DFA'da sınanan modelin yeterliliğinin belirlenmesi için çok sayıda uyum indeksi kullanılmaktadır. Uyum indekslerinin kuramsal model ile gerçek veriler arasındaki uyumu değerlendirmelerinde birbirine göre güçlü ve zayıf yüklerin olması nedeniyle modelin uyumunun ortaya konulması için birçok uyum indeksi değerinin kullanılması önerilir (Şencan 2005). Bunlardan en sık kullanılan Ki-Kare İyilik Uyumu (Chi-Square Goodness of Fit), İyilik Uyum İnceksi (GFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NNFI/ TLI), Standartize Edilmiş Artık Ortalamalarının Karakök (SRMR) ve Yaklaşık Hataların Ortalama Karakök'dür (RMSEA). Ki-Kare İyilik Uyumu, evren kovaryans matrisi ile örneklem kovaryans matrisinin uyumuna bakar ve matrisler arasında fark olduğu anlamına geldiği için test sonucunun anlamsız çıkması gerekir ($p>0.05$). İyilik Uyum İnceksi (GFI), modelin örneklemdeki kovaryans matrisini ne oranda ölçtüğünü gösterir. GFI değeri 0 ile 1 arasında değişir. GFI 'nın 0.90'ı aşması iyi bir model göstergesi olarak değerlendirilir. Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NNFI), 0 ile 1 arası bir değer alır. 0.95 ve üzeri ise mükemmel uyum, 0.90 ve üzeri iyi uyum olarak kabul edilmektedir. Standartize Edilmiş Artık Ortalamalarının Karakök (SRMR), sifıra yaklaştıkça test edilen modelin daha iyi uyum iyiliği gösterdiği anlaşılır. Yaklaşık Hataların Ortalama Karakök (RMSEA), yaklaşık ortalamaların karekökü anlamına gelir. Sıfır ve bir arasında değer alır (Çapık 2014).

Tablo 3.6.1.2.2. DFA Referans Değerleri

İndeks	Normal Değer	Kabul Edilebilir Değer
X^2	$p>0.05$	-
GFI	≥ 0.95	≥ 0.90
RMSEA	≤ 0.05	≤ 0.08
SRMR	≤ 0.05	≤ 0.08
NNFI	≥ 0.95	≥ 0.90

Bu çalışmada doğrulayıcı faktör analizi için Lisrel 8.80 programı kullanılmıştır.

3.6.2. Güvenirlik

3.6.2.1. İç Tutarlılık

Likert tipi bir ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek için, Cronbach Alfa katsayısı olarak bilinen güvenirlilik ölçütü kullanılır. Bu yöntemle uygulanan ölçeğin maddelerine verilen yanıtların tutarlılığı saptanmaktadır. Ölçek maddelerin ölçtüğü özelliklerin, davranışların homojen olması güvenirliliği artırır. Cronbach Alfa katsayısı ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlılığının, homojenliğinin ölçüsüdür. Alfa sayısı ne kadar büyükse, ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbiri ile tutarlı olduğu söylenebilmektedir. Güvenirlilik 0'dan 1'e değişen korelasyon katsayısı ile ifade edilir. 1 tam uygun ilişki gösterirken; 0 tesadüfi bir ilişkiyi gösterir (Tavşancıl 2014).

Cronbach Alfa değerlendirmesi için ölçütler aşağıda verilmiştir.

$0.00 \leq \alpha \leq 0.40$ güvenilir değildir

$0.40 \leq \alpha \leq 0.60$ düşük güvenirliliktir

$0.60 \leq \alpha \leq 0.80$ oldukça güvenilir

$0.80 \leq \alpha \leq 1.00$ yüksek derecede güvenilir

Genel olarak kabul edilen iç tutarlılık değeri 0.70'tir.

3.6.2.2. Test - Tekrar Test Yöntemi

Devamlı özellikler ile ilgili ölçümlerde aranan güvenirliliğin tahmininde aynı ölçme aracı belli bir süre ara ile aynı gruba yapılmaktadır ve iki uygulamadan elde edilen ölçümler arasındaki ilişki bulunmaktadır. İki ölçüm arası geçen süre değişmekle beraber ortalama 2-6 hafta arasındaki süre yeterli görülmektedir. Test tekrar test yönteminde en az 30 kişiye uygulama yapmak gerekmektedir. Test tekrar test yönteminde elde edilen korelasyon katsayısı iki değişken arasındaki ilişkinin derecesi ve yönü hakkında bilgi vermektedir. Hesaplanan korelasyon katsayısı -1.00 ile +1.00 arasında değer alır. Korelasyon

katsayısının +1.00 olması iki ölçüm arasında pozitif ve mükemmel bir uyum olduğunu, -1.00 olması ise negatif ve mükemmel ilişki olduğunu, 0.00 ise ilişki olmadığını göstermektedir (Tavşancıl 2014). Bu çalışmada katılımcılara iki hafta ara ile CATCH'in test tekrar-test güvenilirlik katsayısı hesaplanmış ve CATCH'in puan ortalamaları bağımlı gruplarda t testi ile karşılaştırılmıştır.

3.6.2.3. Paralel Form Yöntemi

Aynı zamanda ya da belirli zaman aralığı ile aynı gruba aynı koşullarda uygulanmaktadır. Uygulanan iki formdan elde edilen ölçümler arasında korelasyon katsayısı hesaplanmaktadır. Bulunan korelasyon katsayısı, eş değerlilik katsayısı ve yanıtların tutarlılığını vermektedir. Bulunan korelasyon katsayısının büyüklüğü ölçüsünde yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilmektedir (Baykul 2000). Bu çalışmada paralel form olarak ÖYTÖ kullanılmış ve CATCH ile arasındaki korelasyona bakılmıştır.

3.6.2.4. Madde Analizleri

Ölçeği cevaplayanların ölçüm aracından aldığı toplam puanla, her bir maddeden aldığı puan arasındaki korelasyon hesaplanmaktadır. Bir maddenin toplam puanla korelasyonu düşükse, bu o maddenin diğer maddelerden farklı bir özelliği ölçtüğünü göstermektedir. Madde-toplam korelasyonunun düşük olması güvenilirliği düşürücü etki yaptığı için, o maddeler ölçekten çıkarılmaktadır. Madde-toplam korelasyon katsayılarının negatif olmaması ve en az 0.20 olması beklenmektedir, ancak bir maddenin ölçekten çıkarılması için madde silindiğinde alfa katsayısındaki ve ortalamadaki değişime bakılması gerekmektedir. Eğer madde çıkarıldığında alfa katsayısı yükseliyorsa o madde güvenliği azalan bir maddedir ve ölçekten çıkarılması gerekmektedir (Tavşancıl 2014).

3.6.3. Pilot Çalışma

PEV ve Hürriyet Orta Okulunda okuyan toplam 120 öğrenci üzerinde pilot çalışma yapılmıştır. Sorularda anlaşılmayan madde olup olmadığı, testlerin süresinin yeterliliği ve ölçümlerin yapılışı hakkında bilgiler elde edilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılarak ölçeğe son hali verilmiştir.

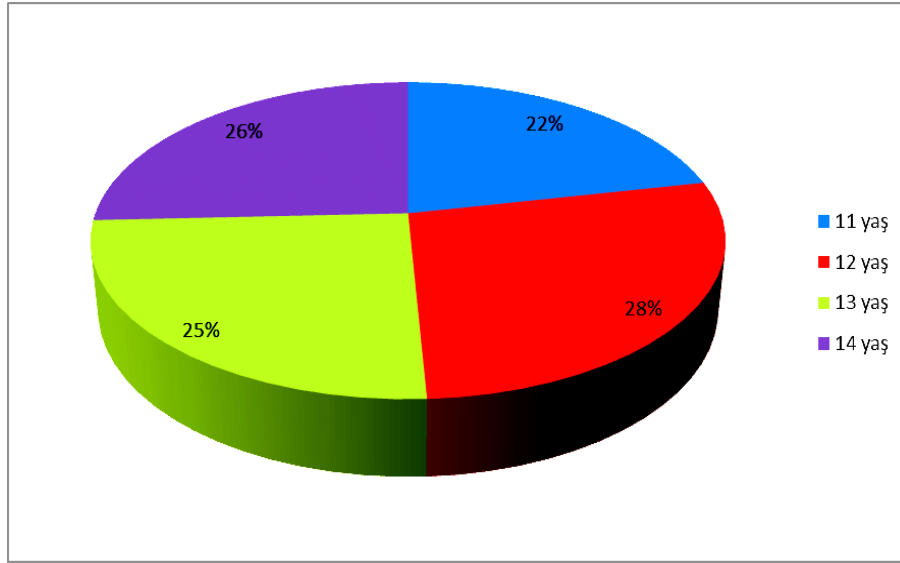
4. BULGULAR

4.1. Demografik Bilgiler

CATCH ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmaya Denizli İlindeki kamu (Atatürk OO, Tevfik Fikret OO, Hürriyet OO, Raşit Özkardeş OO, Esentepe OO) ve özel (PEV, Alfa OO) orta okullarındaki 5-8. Sınıftaki 1305 çocuk dahil edilmiştir. Çalışmaya katılan çocukların %48.9(534)'u kız, %51.1(558)'i erkektir (Şekil 4.1.1.). Çocukların yaşları 11 ile 14 (yaş) arasında dağılımı verilmiştir (Şekil 4.1.2.).

Şekil 4.1.1. Çalışmaya alınan çocukların cinsiyet dağılımı

Şekil 4.1.2. Çalışmaya alınan çocukların yaş dağılımı

Çocukların toplam T-CATCH puanının ortalaması ve standart sapması 24.44 ± 4.98 , alt boyutlara baktığımızda; duygusal 24.3 ± 8.3 , davranışsal 29.43 ± 6.30 ve bilişsel 16.74 ± 6.06 'dır (Tablo 4.1.1.).

Tablo 4.1.1. T-CATCH anketine ait alt boyut ve toplam puanlar.

	x±sd	Median		
		%25	%50	%75
DBT	24.3±8.3	16.00	24.00	34.00
DaBT	29.43±6.30	20.00	30.00	36.00
BBT	16.74±6.06	10.00	16.00	24.00
T T-CATCH	24.44±4.98	16.00	24.00	36.00

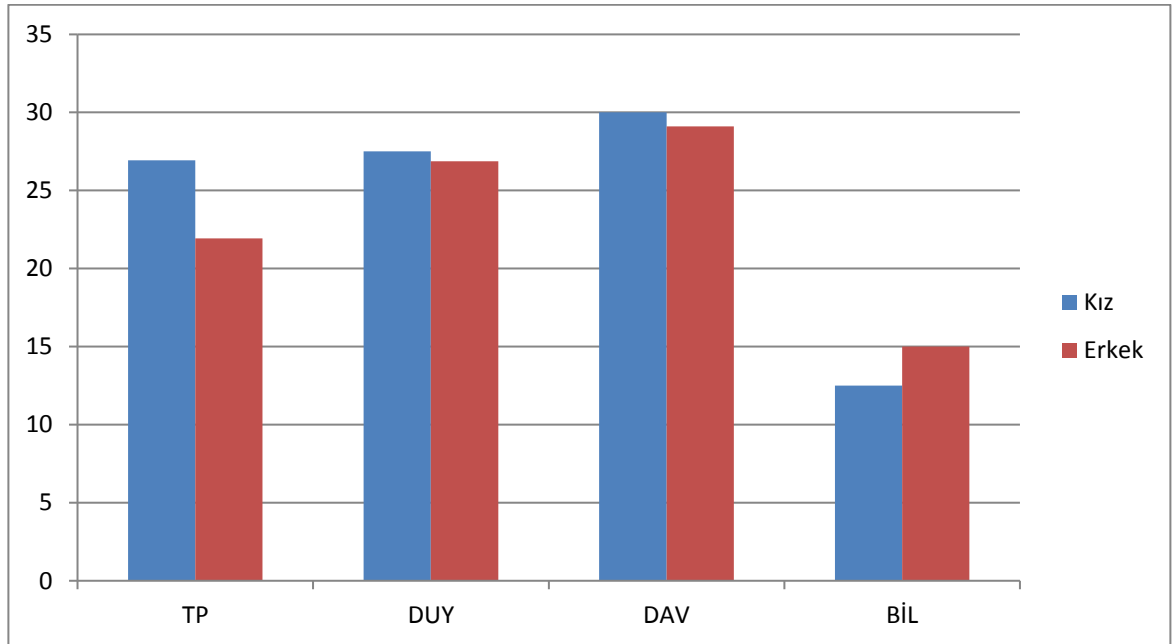
DBT : Duygusal Alt Boyut Puan Toplamı, DaBT : Davranışsal Alt Boyut Puan Toplamı, BBT : Bilişsel Alt Boyut Puan Toplamı, T T-CATCH : T-CATCH Puan Toplamı

Tablo 4.1.2. Cinsiyete göre T-CATCH anketine ait alt boyut ve toplam puanlar

	Kız		Erkek		t*	p
	n = 534	x±sd	n = 558	x±sd		
DBT		27.75±5.81		20.55±6.60	4.76	0.00
DaBT		29.90±6.45		28.47±6.20	3.73	0.00
BT		16.91±6.1		15.92±6.08	2.63	0.00
T T-CATCH		26.21±4.71		24.70±4.65	5.31	0.00

*Bağımsız gruplarda t testi

Cinsiyete göre çocukların aldığı puanlara bakıldığında kızların erkeklere göre ortalamanın duygusal alt boyutta daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kızların tutumunun erkeklere göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Cinsiyet ve puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır (Tablo 4.1.2. , Şekil 4.1.3.).

Şekil 4.1.3. Cinsiyete göre T-CATCH anketine ait en yüksek puanların dağılımı

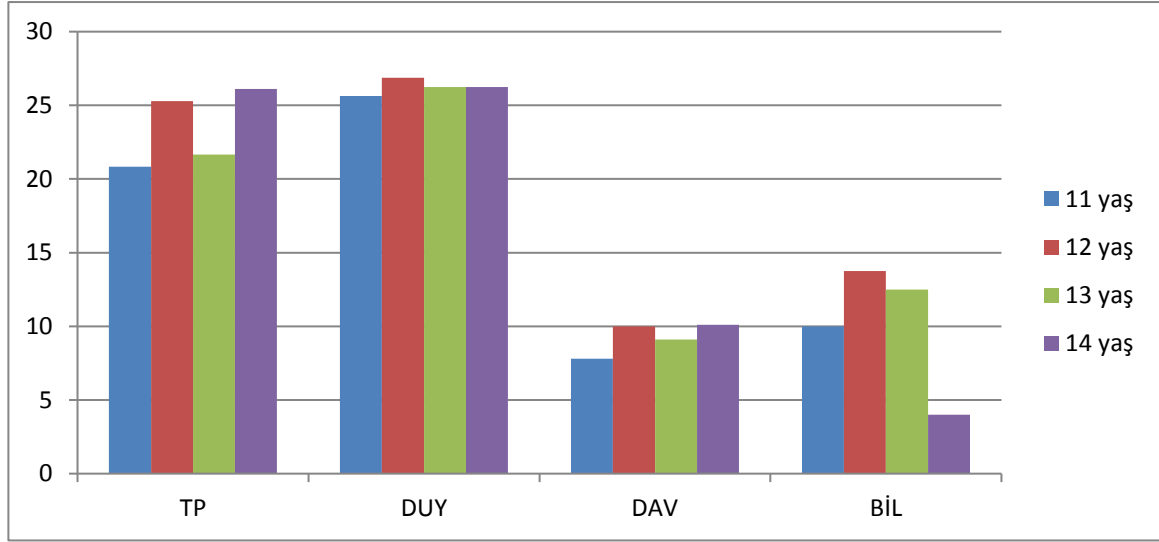

Tablo 4.1.3. Yaşa göre T-CATCH anketine ait alt boyut ve toplam puanlar

	11 yaş		12 yaş		13 yaş		14 yaş		F	p
	n = 283	x±sd	n = 359	x±sd	n = 327	x±sd	n = 336	x±sd		
DBT		24.0±8.41		24.81±8.09		23.65±9.07		24.90±7.88	1,80	0,14
DaBT		28.32±6.81		29.55±6.54		29.98±5.82		29.69±5.82	3,97	0,00
BBT		16.22±5.94		17.29±6.01		16.06±45.99		17.25±6.22	3,86	0,00
T-CATCH		23.08±4.91		24.8±5.04		24.14±5.09		24.80±4.81	3,48	0,01

*OneWay Anova Testi

Çocukların yaşlarına göre aldıkları puanlar incelendiğinde 12 ve 14 yaşındakilerin ortalama ve standart sapmaları daha yüksekti. 11 yaşındaki çocukların ise aldıkları toplam puan en düşüktür. Duygusal alt boyut dışında diğer değişkenler ile yaş arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (Tablo 4.1.3. , Şekil 4.1.4.).

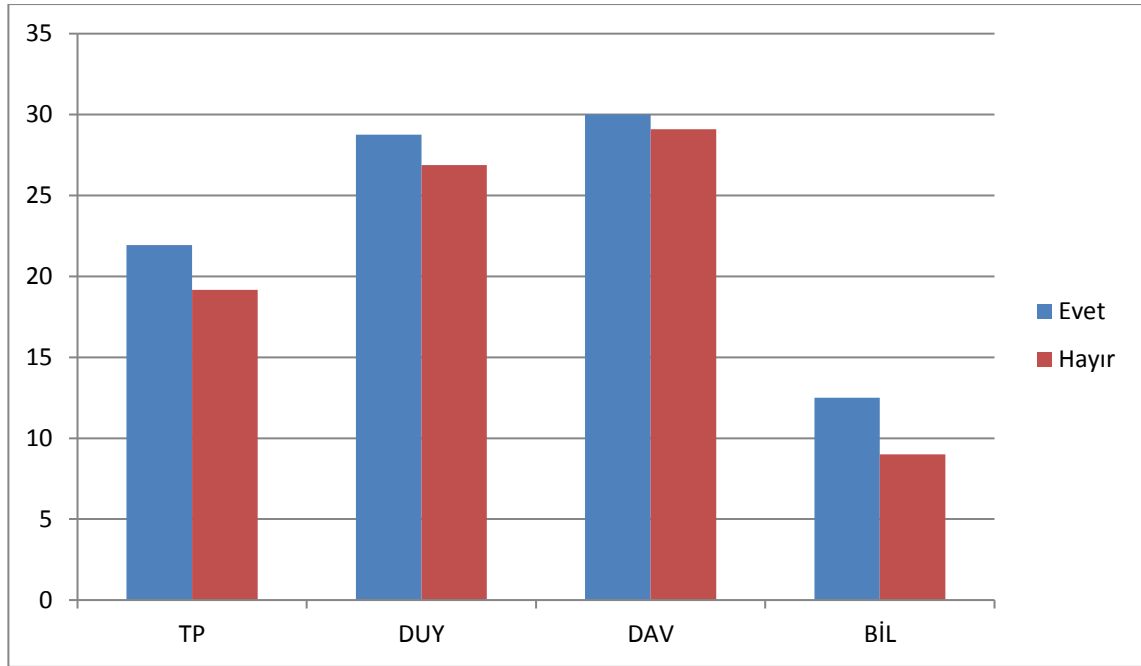
Şekil 4.1.4. Yaş gruplarına göre T-CATCH anketinden alınan en yüksek puanların dağılımı

Tablo 4.1.4. Engelli arkadaş varlığına göre çocukların alt boyut ve toplam T-CATCH puanlarının karşılaştırılması

	Var		Yok		t*	p
	n = 393	x±sd	n = 912	x±sd		
DBT		24.65±8.69		24.25±8.23	0,80	0,14
DaBT		30.12±6.17		29.11±6,32	2,65	0,00
BT		16.98±6.05		16.64±6.08	0,86	0,00
T T-CATCH		24.84±5.04		24.27±4.95	1,93	0,01

*Bağımsız gruplarda t testi

Engelli arkadaş varlığının toplam puan üzerine etkisine bakıldığında anlamlı bir sonuç bulundu ($p < 0.05$). Engelli arkadaşı olanların tutumu daha olumludur. Alt boyutlarda ise bilişsel boyutun değerleri birbirine çok yakın bulundu.

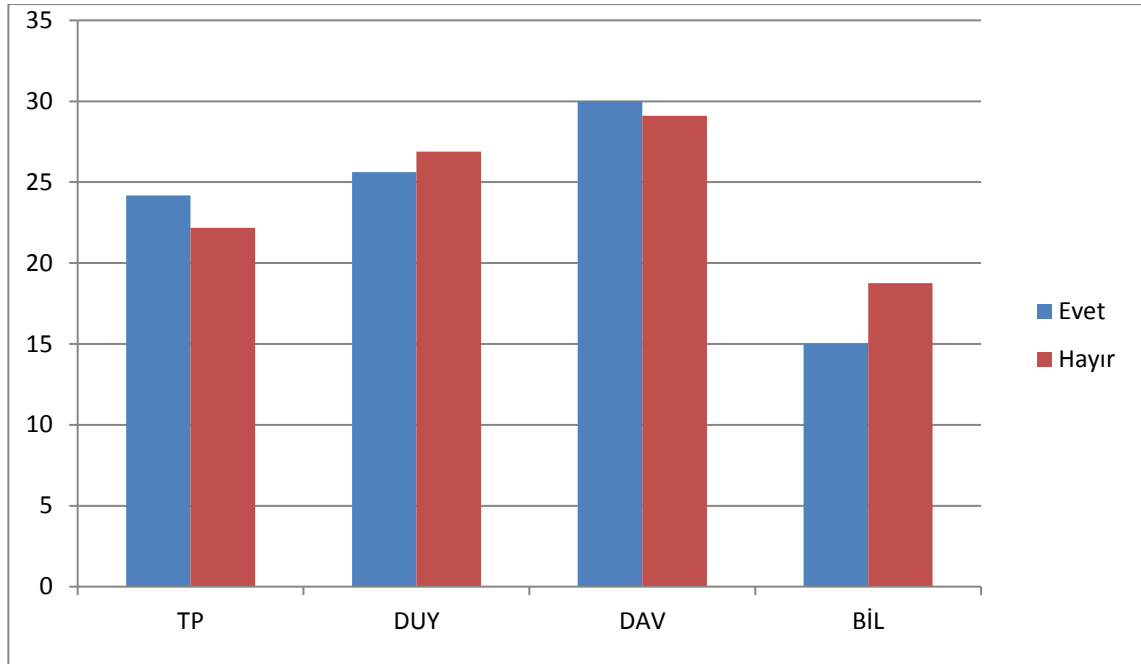
Şekil 4.1.5. Engelli arkadaş varlığına göre T-CATCH anketinden alınan en yüksek puanların dağılımı

Tablo 4.1.5. Ailede engelli birey varlığına göre çocukların alt boyut ve toplam T-CATCH puanlarının karşılaştırılması

	Var		Yok		t*	p
	n = 181	$\bar{x} \pm sd$	n = 1123	$\bar{x} \pm sd$		
DBT		25.13±8.6		24.25±8.32	1,30	0,19
DaBT		30.43±6.41		29.29±6.23	2,31	0,21
BT		16.8±6.02		16.74±6.08	0,13	0,89
T T-CATCH		25.13±5.03		24.3±4.96	2,19	0,45

*Bağımsız gruplarda t testi

Çocuğun ailesinde engelli birey varlığı ve toplam puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmadı ($p > 0.05$). Ortalamalarından dolayı ailesinde engelli birey olan çocukların tutumu daha olumlu çıktı (Tablo 4.1.5.).

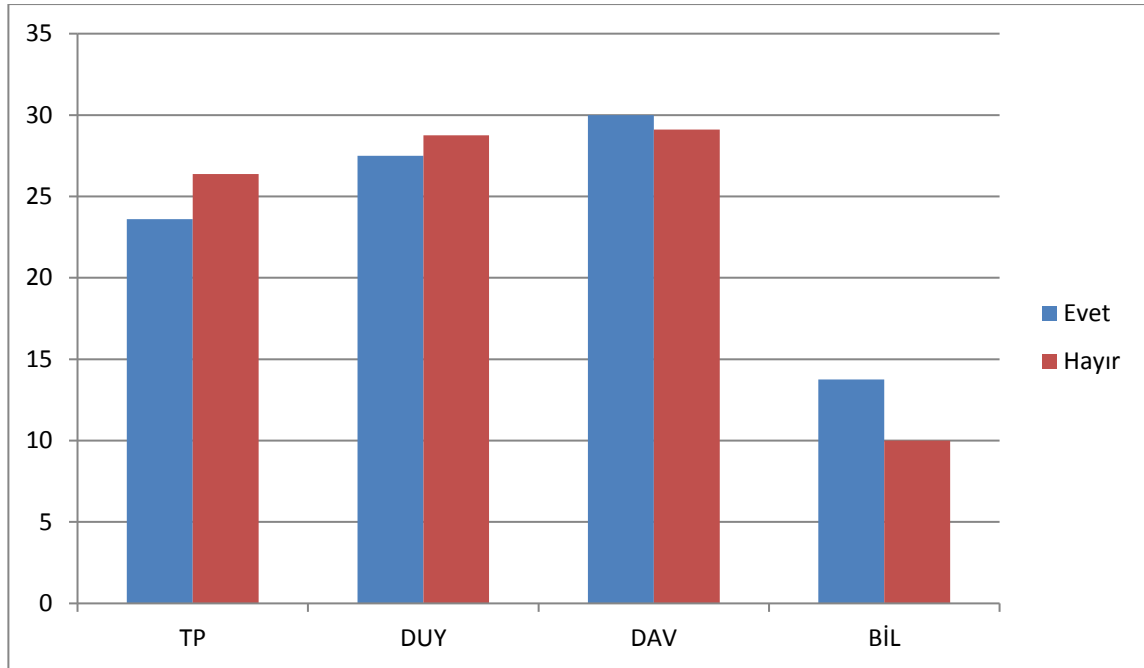
Şekil 4.1.6. Ailede engelli birey varlığına göre T-CATCH anketinden alınan en yüksek puanların dağılımı

Tablo 4.1.6. Engelli arkadaşlarıyla aynı okulda olma durumuna göre çocukların alt boyut ve toplam T-CATCH puanlarının karşılaştırılması

	Evet		Hayır		t*	p
	n = 185	$\bar{x} \pm sd$	n = 172	$\bar{x} \pm sd$		
DBT		24.65±8.29		24.31±9.5	0,35	0,72
DaBT		30.0±6.01		30.85±6.24	-1,32	0,18
BT		17.55±6.50		16.51±9.6	1,61	0,10
T T-CATCH		24.92±16,63		2.82±9.29	0,17	0,86

*Bağımsız gruplarda t testi

Çocukların engelli arkadaşı ile aynı okula gitmeleri ile aldıkları puanlar arasındaki ilişki anlamlı bulunmadı ($p > 0,05$) (Tablo 4.1.6.).

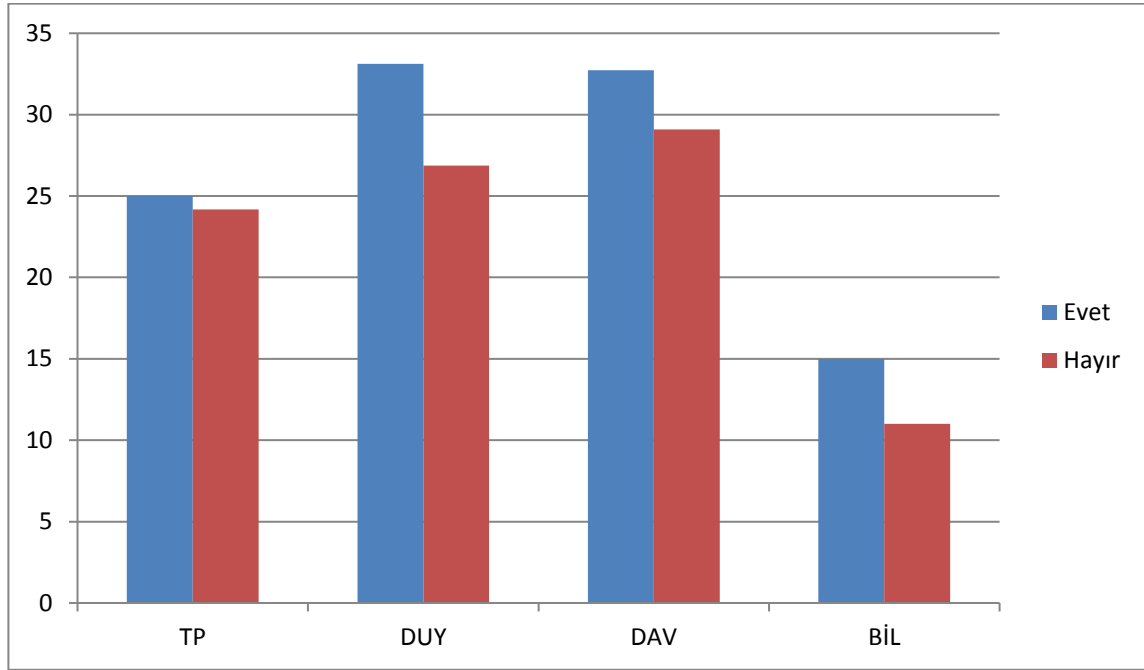
Şekil 4.1.7 : Engelli arkadaşları ile aynı okulda olma durumuna göre T-CATCH anketinden alınan en yüksek puanların dağılımı

Tablo 4.1.7. Son 1 hafta engelli arkadaşları ile iletişim durumlarına göre T-CATCH anketine ait alt boyut ve toplam puanlar

	Evet		Hayır		t*	p
	n = 221	$\bar{x} \pm sd$	n = 1084	$\bar{x} \pm sd$		
DBT		25.55±8.34		22.89±8.35	2,30	0,02
DaBT		30.358±5.75		29.23±6.39	2,41	0,01
BT		17.29±6.6		16.62±9.94	1,45	0,14
T T-CATCH		25.40±4.94		24.24±4.98	3,17	0,02

*Bağımsız gruplarda t testi

Son 1 hafta içinde engelli arkadaşı ile iletişim kuran çocukların tutumu daha olumlu bulunmuştur, özellikle duygusal alt boyutlarının ortalaması oldukça arttı. Toplam puanlarla ilişkisine bakıldığında anlamlı bir fark bulundu ($p < 0.05$).

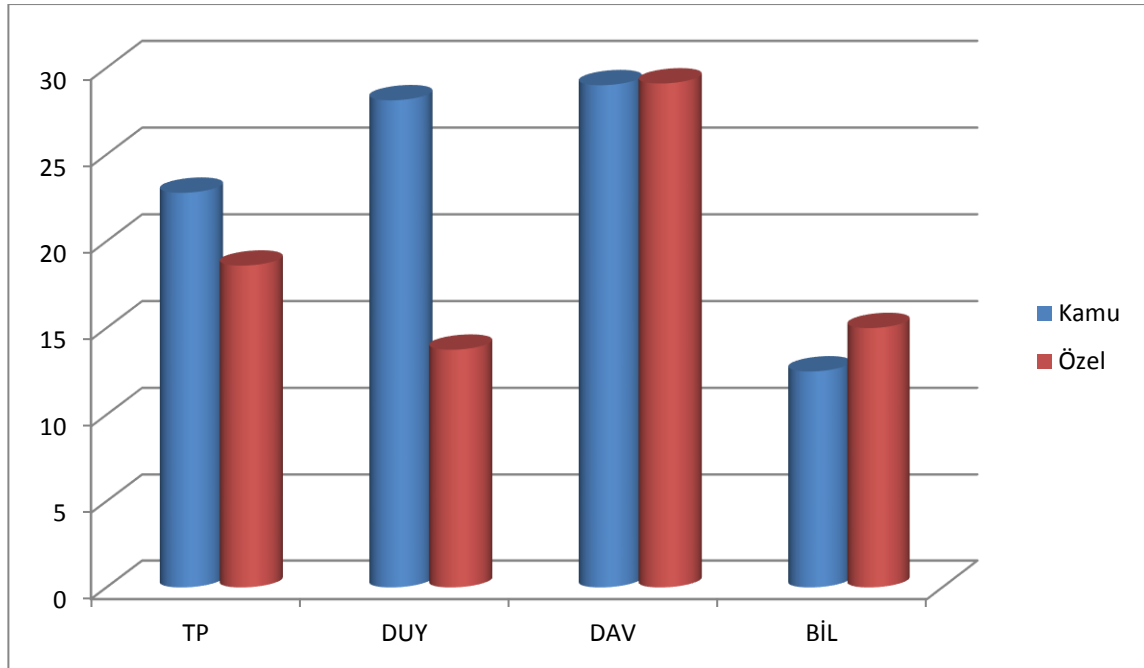
Şekil 4.1.8. Son 1 haftada engelli biriyle konuşma durumuna göre T-CATCH anketinden alınan en yüksek puanların dağılımı

Tablo 4.1.8. Kamu veya özel okulda öğrenim görmelerine göre çocukların alt boyut ve toplam T-CATCH puanlarının karşılaştırılması

	Kamu		Özel		t*	p
	n = 1053	$\bar{x} \pm sd$	n = 252	$\bar{x} \pm sd$		
DBT		26.81±6,33		14.17±8.1	26,85	0,00
DaBT		29.12±6,38		30.69±5.80	-3,54	0,00
BT		16.39±6.18		18.24±5,35	-4,40	0,00
T T-CATCH		25.42±4.75		20.35±3.67	15,81	0,00

*Bağımsız gruplarda t testi

Kamu ve özel okula giden çocuklar ve toplam puan arasında anlamlı bir fark bulundu ($p < 0.05$). Duygusal alt boyuttaki ortalama farkı çok dikkat çekicidir. Kamudaki çocukların tutumu çok daha olumludur (Tablo 4.1.8. , Şekil 4.1.9.).

Şekil 4.1.9. Kamu veya özel okulda öğrenim görmelerine göre T-CATCH anketinden alınan en yüksek puanların dağılımı

4.2. Geçerlik

4.2.1.Yapı Geçerliği

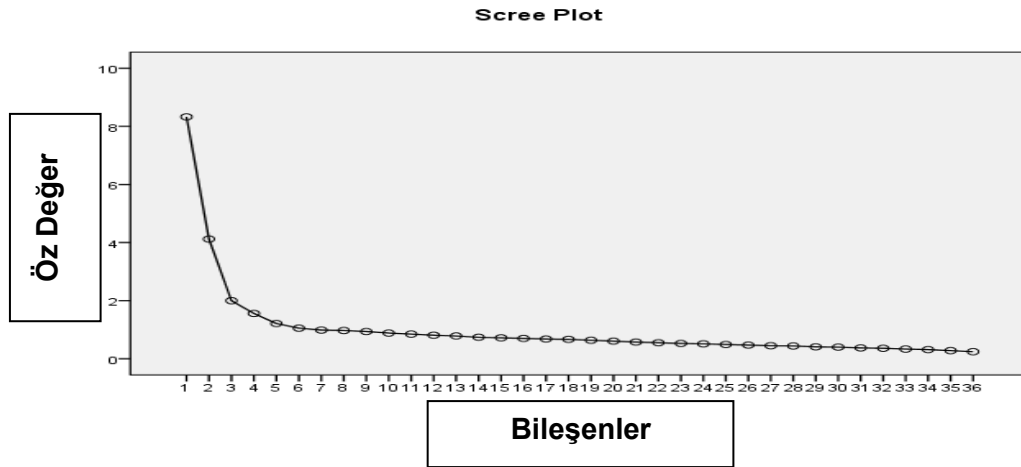
Tablo 4.2.1.1. KMO ve Bartlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Testi		,935
Bartlett Küresellik Testi	X^2	16653,52
	Serbestlik Derecesi	630
	P	,000

Yapı geçerliliği için Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapıldı.

4.2.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

Açıklayıcı Faktör Analizi, varimax rotasyonu ve yöntem olarak temel bileşenler analizi kullanıldı. Bu çalışmada, özdeğerleri 1' in üzerinde olan 6 faktörlü bir yapı elde edildi. Analiz sonucunda, 6 faktörlü yapının toplam açıklanan varyans değeri %50,76 bulundu (Tablo 4.2.1.1.1. , Şekil 4.2.1.1.1.).

Şekil 4.2.1.1.1. Orijinal Varyansa ait dağılım tablosu

Tablo 4.2.1.1.1. Toplam açıklama varyans tablosu (6 Alt Boyut)

	Başlangıç Özdeğerleri			Kareler Toplam Yükleri			Toplam Yükleri (Döndürülmüş)		
	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %
1	8,328	23,133	23,133	8,328	23,133	23,133	6,239	17,331	17,331
2	4,120	11,444	34,577	4,120	11,444	34,577	4,147	11,520	28,851
3	2,000	5,555	40,132	2,000	5,555	40,132	3,118	8,662	37,513
4	1,559	4,331	44,463	1,559	4,331	44,463	1,913	5,313	42,825
5	1,214	3,372	47,834	1,214	3,372	47,834	1,784	4,956	47,782
6	1,053	2,924	50,758	1,053	2,924	50,758	1,072	2,977	50,758
7	,986	2,740	53,499						
8	,972	2,700	56,199						
9	,937	2,602	58,800						
10	,886	2,461	61,261						
11	,850	2,361	63,622						
12	,812	2,255	65,877						
13	,786	2,183	68,060						
14	,741	2,058	70,119						
15	,722	2,006	72,125						
16	,702	1,949	74,074						
17	,681	1,892	75,966						
18	,670	1,860	77,826						
19	,639	1,774	79,600						
20	,608	1,689	81,290						
21	,575	1,598	82,888						
22	,552	1,534	84,421						
23	,528	1,466	85,888						
24	,513	1,426	87,314						
25	,491	1,364	88,678						
26	,469	1,303	89,981						
27	,448	1,245	91,226						
28	,440	1,221	92,446						
29	,409	1,137	93,584						
30	,400	1,110	94,694						
31	,373	1,037	95,732						
32	,361	1,003	96,735						
33	,334	,927	97,662						
34	,316	,877	98,539						
35	,281	,780	99,320						
36	,245	,680	100,00						

*Faktör Analizi

Tablo 4.2.1.1.2. Maddelerin faktör yükleri (CATCH)

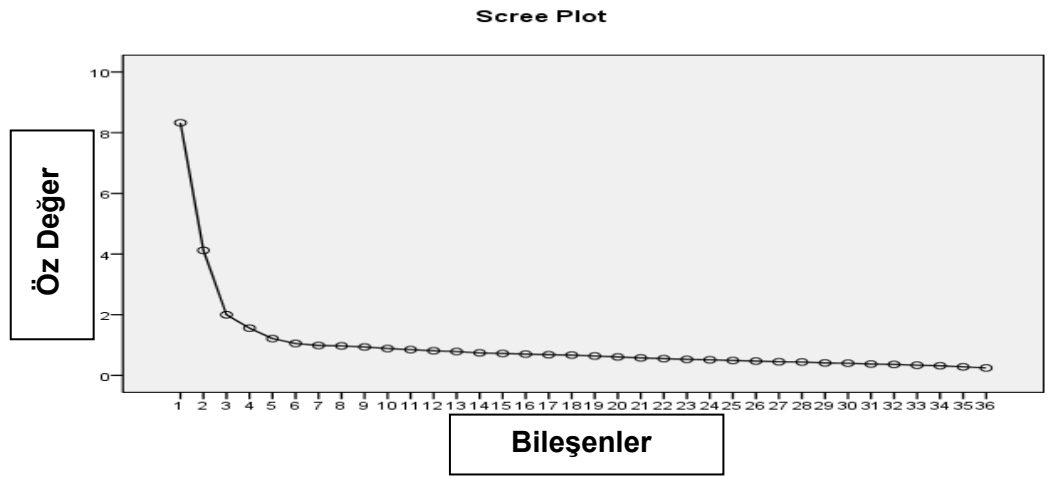
	Döndürülmüş Bileşenler Matrisi					
	1	2	3	4	5	6
Catch 1	,625					
Catch 3	,733					
Catch 5	,804					
Catch 7	,855					
Catch 9	,735					
Catch 11			,609			
Catch 13	,532		,465			
Catch 15	,561		,486			
Catch 17					,542	
Catch 19						
Catch 21	,680		,415			
Catch 23	,671		,427			
Catch 25			,768			
Catch 27	,579					
Catch 29			,633			
Catch 31	,613		,512			
Catch 33	,833					
Catch 35						,895
Catch 2		,497				
Catch 4		,512				
Catch 6				,766		
Catch 10		,621				
Catch 18		,615				
Catch 26		,691				
Catch 28		,543				
Catch 34				,739		
Catch 20		,706				
Catch 22		,474				
Catch 32		,557				
Catch 8				,453		
Catch 12		,474				
Catch 14				,420	,438	
Catch 24					,696	
Catch 30					,703	
Catch 36				,488		
Catch 16		,722				

Maddelerin yer aldıkları ölçekteki yük değerleri için sınır 0.40 alınmıştır. 19 numaralı madde 0.359 değeri aldığı için tabloda işlememiş olarak görülmektedir. 6.boyutta tek madde olduğu için alt boyut olarak kabul edilmemekte, 4 ve 5. boyutta ise kendi içinde anlam bütünlüğü bulunmamaktadır ve genel olarak dağılımlarda orijinal ölçeğin alt boyutları ile karşılaştırıldığında f1 ve f3 ün birbirine karıştığını görülmektedir (Tablo 4.2.1.1.2.).

Yukarıda verilen sebepler ve orijinal anketin de 3 alt boyutu olması nedeni ile AFA analizimiz 3 alt boyut ile sınırlandırılarak tekrarlanmıştır. Toplam açıklanan varyans değeri %40.132 bulunmuştur (Tablo 4.2.1.1.3. , Şekil 4.1.1.1.2.).

Tablo 4.2.1.1.3. Toplam açıklama varyans tablosu(3 Alt Boyut)

	Başlangıç Özdeğerleri			Karaler Toplam Yükleri Karaler			Toplam Yükleri (Döndürülmüş)		
	Topla m	Varyans %	Kümülat if %	Topla m	Varyans %	Kümülat if %	Topla m	Varyans %	Kümülat if %
1	8,328	23,133	23,133	8,328	23,133	23,133	7,709	21,415	21,415
2	4,120	11,444	34,577	4,120	11,444	34,577	4,469	12,414	33,829
3	2,000	5,555	40,132	2,000	5,555	40,132	2,269	6,303	40,132
4	1,559	4,331	44,463						
5	1,214	3,372	47,834						
6	1,053	2,924	50,758						
7	,986	2,740	53,499						
8	,972	2,700	56,199						
9	,937	2,602	58,800						
10	,886	2,461	61,261						
11	,850	2,361	63,622						
12	,812	2,255	65,877						
13	,786	2,183	68,060						
14	,741	2,058	70,119						
15	,722	2,006	72,125						
16	,702	1,949	74,074						
17	,681	1,892	75,966						
18	,670	1,860	77,826						
19	,639	1,774	79,600						
20	,608	1,689	81,290						
21	,575	1,598	82,888						
22	,552	1,534	84,421						
23	,528	1,466	85,888						
24	,513	1,426	87,314						
25	,491	1,364	88,678						
26	,469	1,303	89,981						
27	,448	1,245	91,226						
28	,440	1,221	92,446						
29	,409	1,137	93,584						
30	,400	1,110	94,694						
31	,373	1,037	95,732						
32	,361	1,003	96,735						
33	,334	,927	97,662						
34	,316	,877	98,539						
35	,281	,780	99,320						
36	,245	,680	100,00						

Şekil 4.2.1.1.2.T-CATCH Varyansa ait dağılım tablosu

Tablo 4.2.1.1.4. Maddelerin faktör yükleri (T-CATCH)

T-CATCH	Döndürülmüş Bileşenler Matrisi		
	1	2	3
Catch 1	,685		
Catch 3	,650		
Catch 5	,728		
Catch 7	,782		
Catch 9	,799		
Catch 11	,487		
Catch 13	,680		
Catch 15	,719		
Catch 17			
Catch 19	,488		
Catch 21	,786		
Catch 23	,786		
Catch 25	,479		
Catch 27	,541		
Catch 29	,570		
Catch 31	,771		
Catch 33	,785		
Catch 35			
Catch 2		,450	
Catch 4		,459	
Catch 6			,620
Catch 10		,630	
Catch 18		,606	
Catch 26		,712	
Catch 28		,555	
Catch 34			,598
Catch 20		,745	
Catch 22		,419	
Catch 32		,622	
Catch 8			,404
Catch 12		,456	
Catch 14			,590
Catch 24			,426
Catch 30			,517
Catch36			,573
Catch 16		,746	

*Sınır yük değeri 0.40 alındı.

3 alt boyuta maddelerin yer aldıkları ölçekteki yük değerleri için sınır 0.40 alındı. 17 ve 35 numaralı maddelerin değerleri 0.40 altında olduğu için boyutta toplanmadı (Tablo 4.2.1.1.4.). Anketin orijinal ve T-CATCH maddelerin dağılımı çok farklıydı (Tablo 4.2.1.1.5.).

Tablo 4.2.1.1.5. Orijinal ve T-CATCH alt boyutlarda madde dağılımı

	Orijinal	T-CATCH
DUYGUSAL	<u>c1</u> , c6, c10, <u>c13</u> , <u>c15</u> , c18, <u>c21</u> , <u>c23</u> , c26, c28, <u>c31</u> , c34	<u>c1</u> , c3, c5, c7, c9, c11, <u>c13</u> , <u>c15</u> , c19, <u>c21</u> , <u>c23</u> , c25, c27, c29, <u>c31</u> , c33
DAVRANIŞSAL	<u>c2</u> , <u>c4</u> , c7, c9, c11, <u>c16</u> , <u>c20</u> , <u>c22</u> , c25, c29, <u>c32</u> , c35	<u>c2</u> , <u>c4</u> , c10, c12, <u>c16</u> , c18, <u>c20</u> , <u>c22</u> , c26, c28, <u>c32</u>
BİLİŞSEL	c3, c5, <u>c8</u> , c12, <u>c14</u> , c17, c19, <u>c24</u> , c27, <u>c30</u> , c33, <u>c36</u>	c6, <u>c8</u> , <u>c14</u> , <u>c24</u> , <u>c30</u> , c34, <u>c36</u>

c: CATCH anketi sorularının kısaltılmış hali

Orijinal ve T-CATCH anketindeki maddelerin AFA'da aynı alt boyutlara dağılan maddeler 17 iken (c1, c2, c4, c8, c13, c14, c15, c16, c20, c21, c22, c23, c24, c30, c31, c32, c36) farklı olan 19 madde (c3, c5, c6, c7, c9, c10, c11, c12, c17, c18, c19, c25, c26, c27, c28, c29, c33, c34, c35) olduğu görüldü. Bu bilgiler doğrultusunda uyumlu olan 17 maddenin AFA ve DFA analizleri tekrarlandı.

Tablo 4.2.1.1.6. Toplam açıklama varyans tablosu (T-CATCH-D)

	Başlangıç Özdeğerleri			Karalar Toplam Yükleri			Toplam Yükleri (Döndürülmüş)		
	Topla m	Varyans %	Kümülat if %	Topla m	Varyans %	Kümülat if %	Topla m	Varyans %	Kümülat if %
1	4,333	25,487	25,487	4,333	25,487	25,487	3,882	22,835	22,835
2	4,120	14,566	40,053	2,476	14,566	40,053	2,489	14,642	37,476
3	1,439	8,464	48,516	1,439	8,464	48,516	1,877	11,040	48,516

Tablo 4.2.1.1.7. Maddelerin Faktör Yükleri (T-CATCH-D)

Döndürülmüş Bileşenler Matrisi			
T-CATCH-D	1	2	3
c21	,816		
c23	,815		
c31	,813		
c15	,786		
c13	,754		
c1	,724		
c20		,746	
c16		,719	
c32		,595	
c2		,578	
c22		,535	
c4		,522	
c30			,670
c14			,657
c24			,619
c36			,593
c8			,414

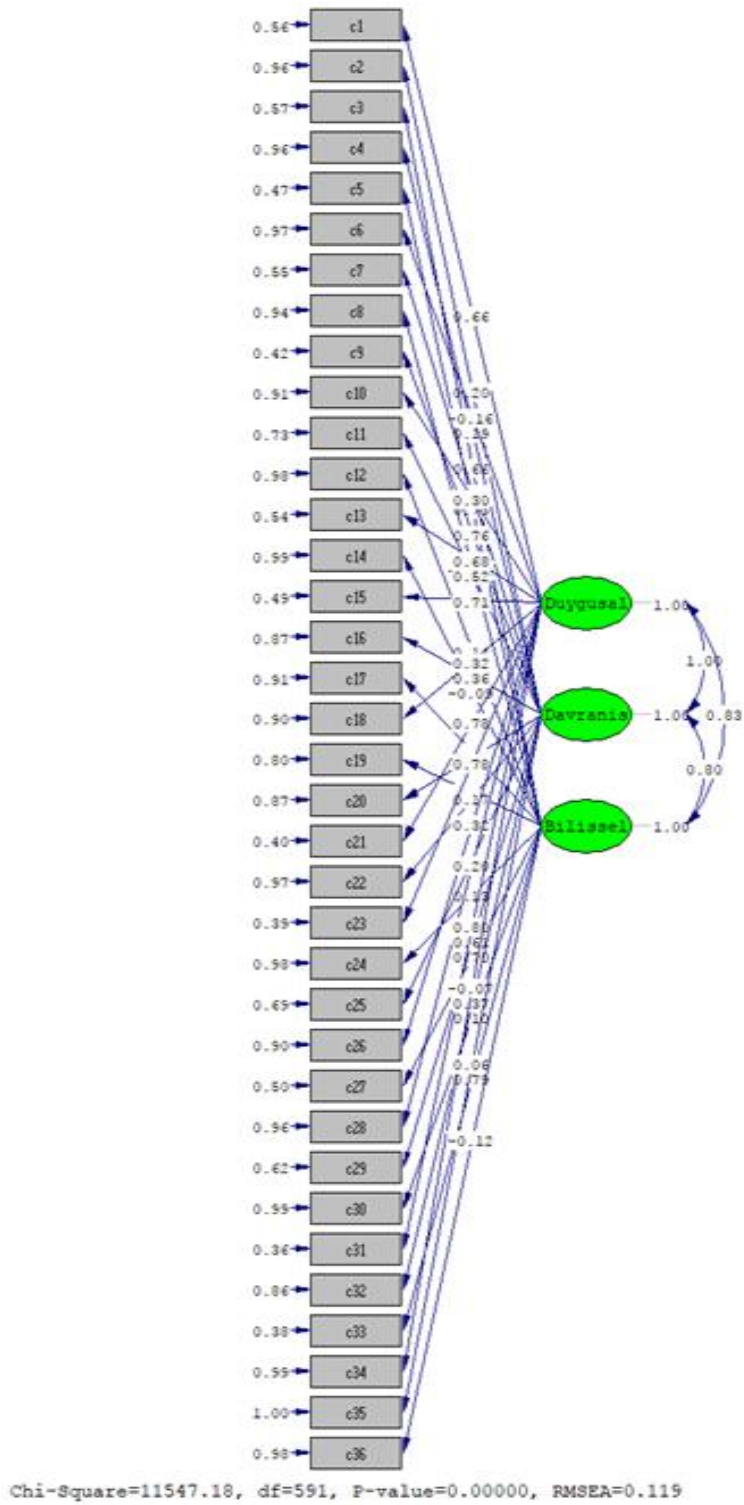
4.2.1.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

DFA hem orijinaline hem de çalışmamızdaki AFA sonuçlarına göre iki farklı şekilde uygulandı. Orijinal alt boyutlara göre yapılan doğrulayıcı analizde çıkan sonuçlar bulundu (Tablo 4.2.1.2.1.).

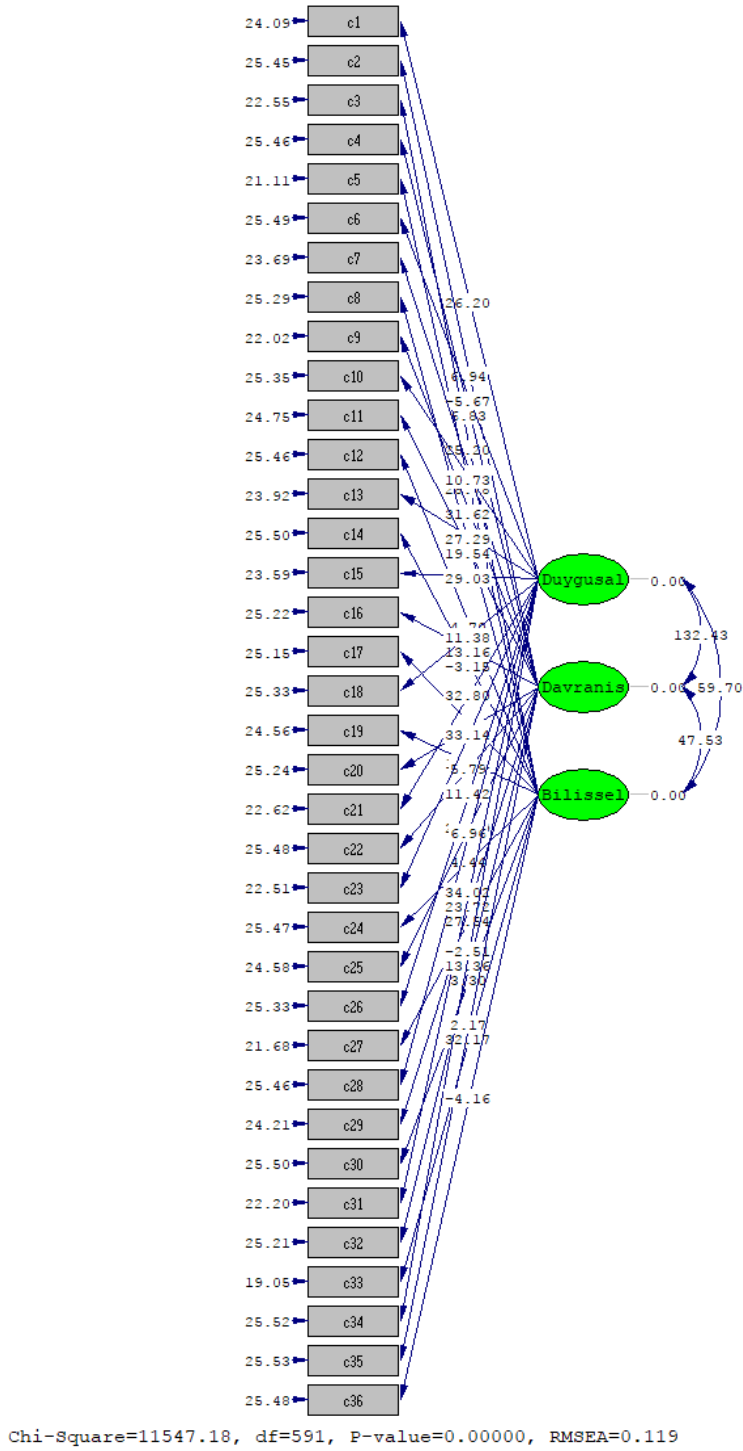
Tablo 4.2.1.2.1. Orijinal alt boyutlara göre DFA sonuçları

	Orijinal	Mükemmel uyum ölçütü	Kabul edilebilir değerler	Sonuç
RMSEA	0,119	$\leq 0,05$	$< 0,08$	<i>Vasat Uyum</i>
SRMR	0,12	$\leq 0,05$	$< 0,08$	<i>Vasat Uyum</i>
GFI	0,67	$\geq 0,95$	$> 0,90$	-
CFI	0,88	$\geq 0,95$	$> 0,90$	-
NNFI	0,87	$\geq 0,95$	$> 0,90$	-

Şekil 4.2.1.2.1. Orijinal alt boyutlara göre standart regresyon

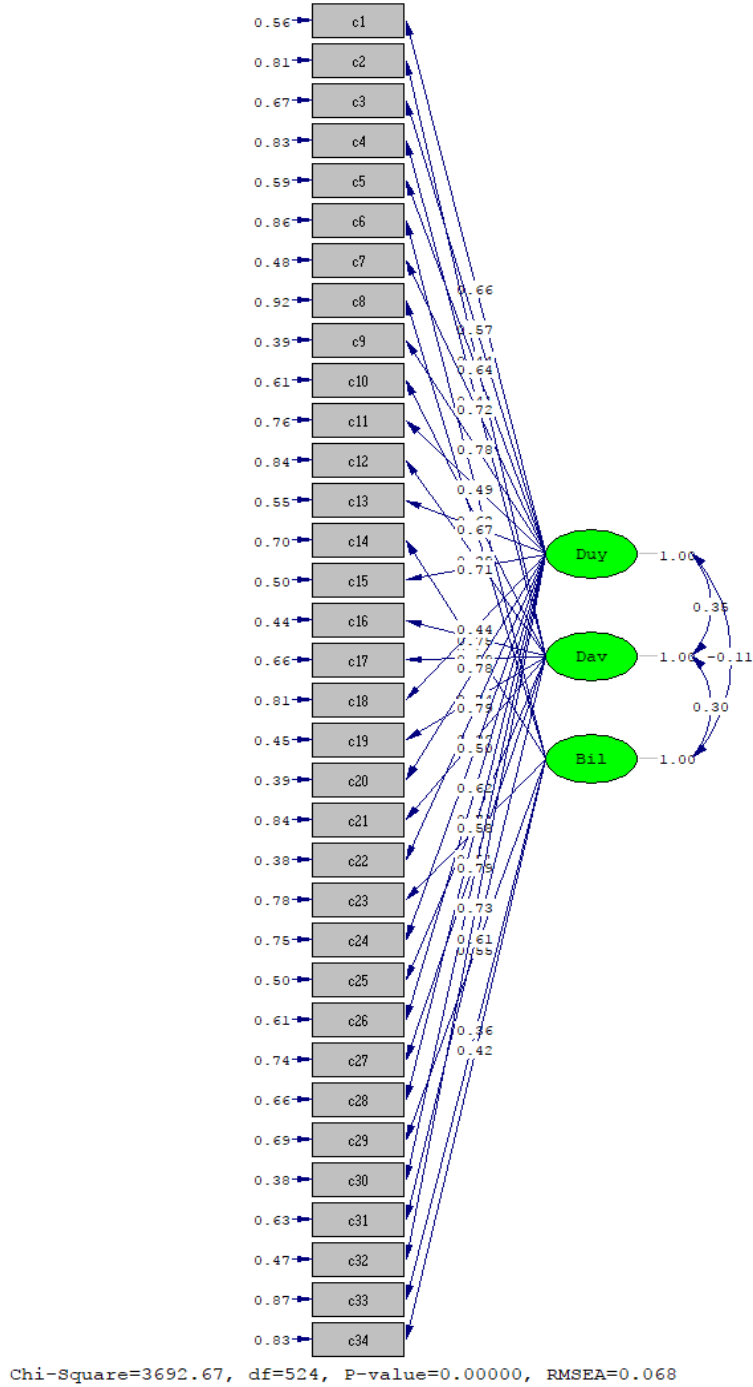

Şekil 4.2.1.2.2. Orijinal alt boyutlara göre t değeri

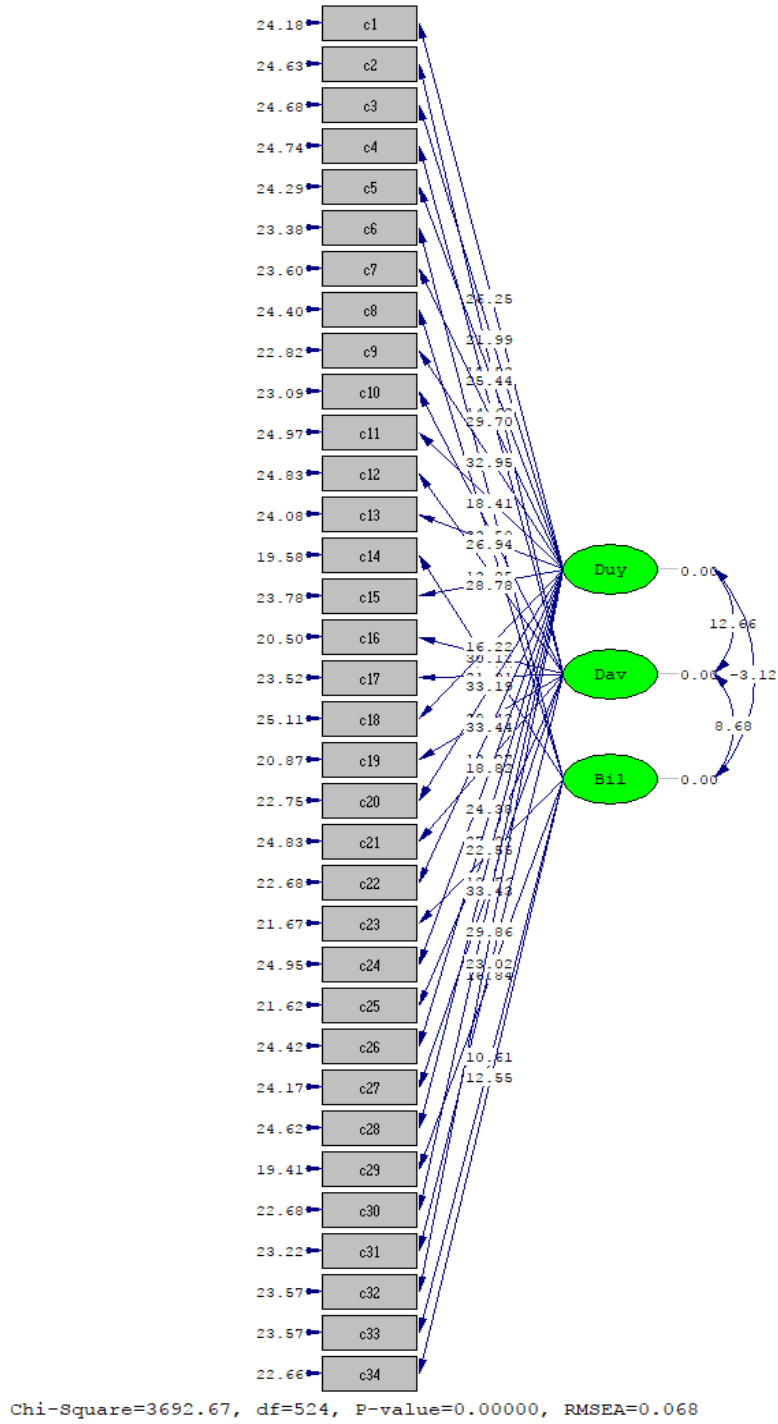
DFA'den elde edilen uyumluluk indekslerinin hiçbirini kabul edilen sınırlarda bulunmadı. Ardından çalışmamızda elde ettiğimiz AFA boyutlarına göre DFA tekrarlandı. Bu aşamada AFA'de elde edilen 3 boyut ve 34 madde analize sokuldu (Tablo 4.2.1.2.2.).

Tablo 4.2.1.2.2. T-CATCH alt boyutlara göre DFA sonuçları

	T-CATCH	İkinci düzey	Mükemmel uyum ölçütü	Kabul edilebilir değerler	Sonuç
RMSEA	0,068	0,069	≤0,05	<0,08	<i>İyi uyum</i>
SRMR	0,089	0,094	≤0,05	<0,08	<i>İyi uyum</i>
GFI	0,86	0,86	≥0,95	>0,90	-
CFI	0,95	0,95	≥0,95	>0,90	<i>Mükemmel uyum</i>
NNFI	0,95	0,94	≥0,95	>0,90	<i>Mükemmel uyum</i>

Şekil 4.2.1.2.3. T-CATCH alt boyutlara göre standart regresyon

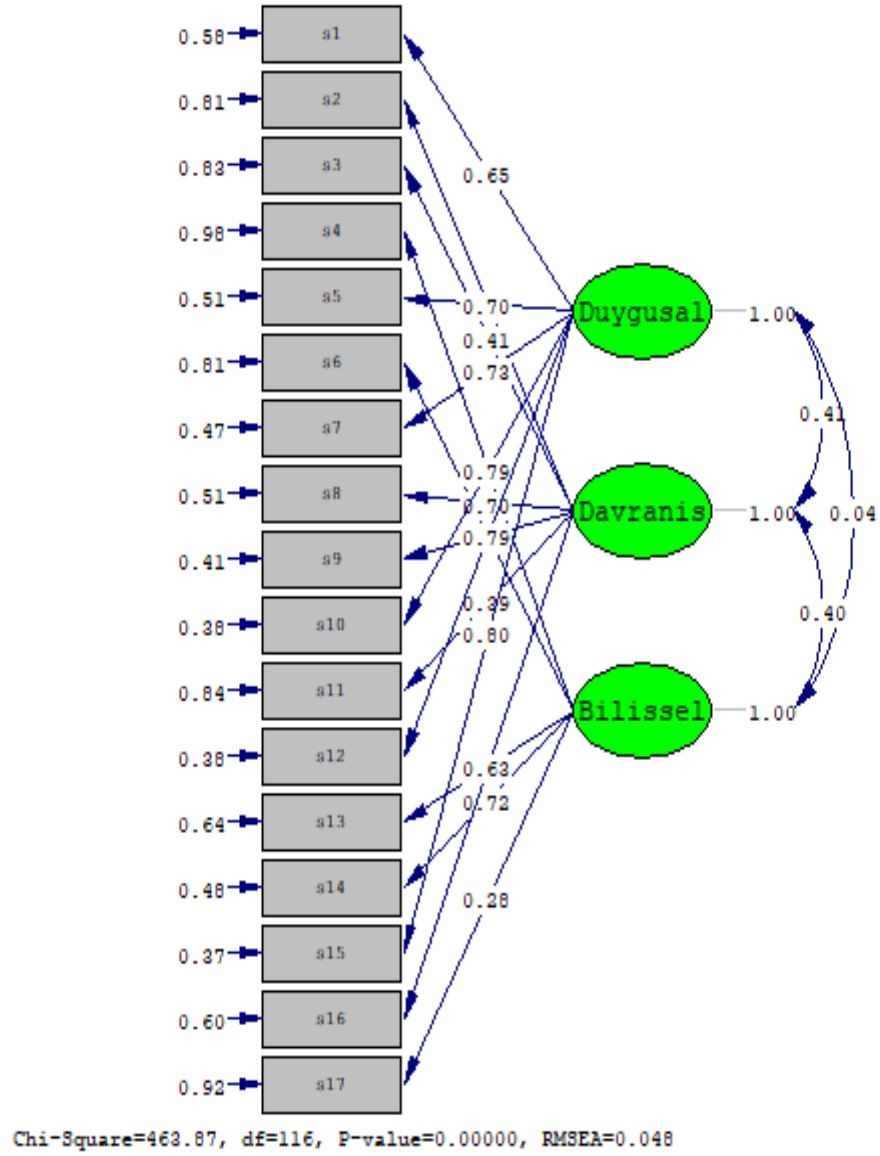

Şekil 4.2.1.2.4. T-CATCH alt boyutlara göre t değeri

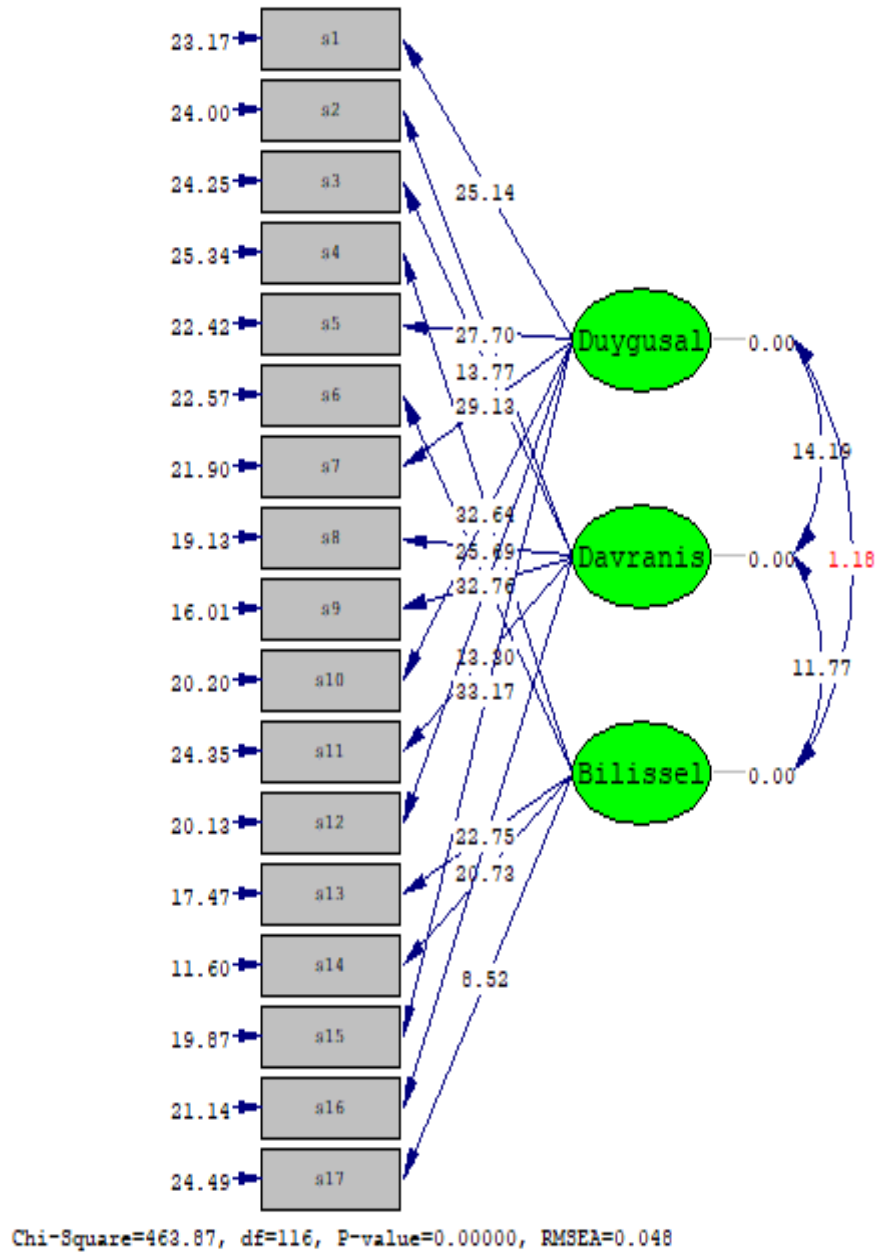
Orijinal ve T-CATCH anketinde aynı alt boyutta dağılım gösteren maddelerin DFA analizi yapıldı.

Tablo 4.2.1.2.3. T-CATCH-D alt boyutlara göre DFA sonuçları

	T-CATCH-D	İkinci düzey	Mükemmel uyum ölçütü	Kabul edilebilir değerler	Sonuç
RMSEA	0,048	0,042	$\leq 0,05$	$< 0,08$	<i>Mükemmel Uyum</i>
SRMR	0,052	0,052	$\leq 0,05$	$< 0,08$	<i>Mükemmel Uyum</i>
GFI	0,96	0,96	$\geq 0,95$	$> 0,90$	<i>Mükemmel Uyum</i>
CFI	0,97	0,97	$\geq 0,95$	$> 0,90$	<i>Mükemmel uyum</i>
NNFI	0,97	0,97	$\geq 0,95$	$> 0,90$	<i>Mükemmel uyum</i>

Şekil 4.2.1.2.5. T-CATCH-D Alt boyutlara göre standart regresyon

Şekil 4.2.1.2.6. T-CATCH-D Alt boyutlara göre t testi

Orijinal ve T-CATCH anketin DFA sonuçları özet olarak tablo 4.2.1.2.4. 'de gösterilmiştir.

Tablo 4.2.1.2.4. Orijinal, T-CATCH ve T-CATCH-D DFA değerleri

	Doğrulayıcı Faktör Analizi Toplam				
	RMSEA	SRMR	CFI	GFI	NNFI
Orijinal	0.119	0.12	0.88	0.67	0,87
T-CATCH	0.068	0.089	0.95	0.86	0.95
İkinci Düzey	0.069	0.094	0.95	0.86	0.94
T-CATCH-D	0.048	0.052	0.97	0.96	0.97
İkinci Düzey(T-CATCH-D)	0.042	0.052	0.97	0.96	0.97

4.2.2. Güvenirlik

4.2.2.1. İç Tutarlılık

İç tutarlığı analizi için Cronbach alfa değerine bakıldı. Cronbach alfa değeri T-CATCH anketi için 0,869 bulundu. Ölçeğin alt gruplarının Cronbach alfa katsayısı ise; duygusal 0,923, davranışsal 0,81, bilişsel 0,621'idi. Elde edilen değerler ölçeğin toplam ve alt boyutlarının (bilişsel boyut dışında) yüksek iç tutarlığını gösterdi. Bilişsel boyut ise iyi düzeydedir. T-CATCH-D anketine baktığımızda ise 0,756, 0,881, 0,692, 0,558 bulunmuştur. Bu anketin iç tutarlılık değerleri orijinal ve T-CATCH anketine göre oldukça düşüktür (Tablo 4.2.2.1.2.).

Tablo 4.2.2.1.1. Madde Toplam Analizi Sonuçları

	Düzeltilmiş madde toplam korelasyonu	Madde çıkarıldığında Cronbach's alpha değeri
CATCH1	,574	,860
CATCH3	,465	,863
CATCH5	,511	,862
CATCH7	,513	,862
CATCH9	,626	,859
CATCH11	,452	,864
CATCH13	,571	,861
CATCH15	,603	,860
CATCH19	,362	,866
CATCH21	,642	,859
CATCH23	,646	,859
CATCH25	,490	,863
CATCH27	,377	,866
CATCH29	,519	,862
CATCH31	,678	,859
CATCH33	,558	,861
Tcatch2	,207	,869
Tcatch4	,254	,868
Tcatch6	-,036	,874
Tcatch10	,380	,865
Tcatch18	,386	,865
Tcatch26	,414	,865
Tcatch28	,291	,867
Tcatch34	,040	,873
Tcatch20	,442	,864
Tcatch22	,204	,869
Tcatch32	,435	,864
Tcatch8	-,101	,876
Tcatch12	,208	,869
Tcatch14	,067	,872
Tcatch24	,242	,868
Tcatch30	,247	,868
Tcatch36	,025	,873
Tcatch16	,441	,864

Tablo 4.2.2.1.2. Alt boyutların cronbach alfa değerleri

	Cronbach Alfa			
	Türkçe			
	İngilizce	Orjinal	T-CATCH	T-CATCH-D
Duygusal	0,81	0,763	0,923	0,756
Davranışsal	0,82	0,719	0,81	0,881
Bilişsel	0,76	0,612	0,621	0,692
Toplam	0,90	0,866	0,869	0,558

4.2.2.2. Test-Tekrar Test Yöntemi

Güvenirlik analizlerinden biri olan formun tekrarı yöntemi, aynı örnekleme tekrar ulaşılarak uygulanır. Çalışmada bu yöntem kullanılarak güvenilirlik test edildi. İlk uygulamada 125 bireye uygulanan ölçek, ikinci uygulamada aynı şekilde 125 çocuğa tekrar uygulandı. İki uygulamadan elde edilen veriler Pearson Korelasyon analizi ile test edildi. Elde edilen verilerin %1 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlıydı ($p < 0.001$). Yapılan analiz sonucunda formun tekrarı yöntemi ile de ölçeğin güvenilirliğinin onaylandığı görülmektedir (Tablo 4.2.2.2.1.).

Tablo 4.2.2.2.1. Test - tekrar test analiz sonuçları

	n	Pearson korelasyon Analizi		Bağımlı grupta t testi	
		r	p	t*	p
T- Catch1puan & T- catch2 puan	125	,840	,000	,593	,554

*Bağımlı grupta t testi

4.2.2.3. Paralel Form Yöntemi

CATCH ölçeğinden alınan toplam puan ÖYTÖ'den alınan toplam puan ile korelasyonuna bakıldı. CATCH ölçeği toplam puanı ile ÖYTÖ toplam puanı arasındaki korelasyon pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıydı.

Tablo 4.2.2.3.1. T-CATCH ve ÖYTÖ puan korelasyonu

	n	r*	p
T- CATCH puan & ÖYTÖ puan	1302	,408	,00

*Pearson korelasyon Analizi

4.2.2.4. Madde Toplam Analizi

Her soru çıkarıldığında anketin Cronbach alfa değeri 0.859-0.976 arasında değişmekteydi. Bu sonuç ölçek sorularının Cronbach alfa değerine katkı yaptığını gösterir (Tablo 4.2.2.1.1).

5. TARTIŞMA

Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden aldığımız izin ile yapılan çalışmamızda amacımız CATCH anketinin geçerlik ve güvenilirlik değerlendirmesini yaparak Türkçe'ye kazandırmaktı. Bu çalışmadan elde edilen verilerin sonunda, CATCH anketinin Türkçe uyarlamasının (T-CATCH) 11-14 yaş grubunun engellilere yönelik tutum ve davranışlarının değerlendirilmesinde toplam puan üzerinden bir yorum getirilebileceği ancak alt boyutların değerlendirilmesi için uygun olmadığı görüldü. 1305 çocuk üzerinde yapılan T-CATCH anketi uygulaması verilerine göre 11-14 yaş grubu çocukların engellilere yönelik tutum ve davranışları olumludur.

Geçerlik değerlendirmesinde ilk aşama olan dil uyarlamada anadilleri Türkçe olan , iyi derece de İngilizce bilen 4 çevirmenin çevirdiği anket 1 uzman tarafından derlenmiş ve anadili İngilizce olan, Türkçeyi iyi derecede bilen 2 İngilizce öğretmeni tarafından son haline getirilen anketin sorularında anlaşılamayan bir madde olup olmadığı, test süresinin yeterliliği ve ölçüm yapılışı hakkında bilgileri test etmek için 120 çocuk üzerinde pilot bir çalışma yapıldı. Çocuklar anketleri ortalama 40 dakika içerisinde tamamladı. Anketi uygularken anlamadıkları bir şey olursa sormalarını istediğimizde 5 ve 6. sınıflarda istihdam ve rehabilitasyon sözcüğünün anlamlarını sordu. ÖYTÖ anketindeki sorular yetişkinlere yönelik hazırlandığı için bizim hedefimiz olan yaş grubunun anlamasını zorlaştıracak sorular olduğunu gördük.

Yapı geçerliğini değerlendirmek için kullandığımız ilk yöntem Açımlayıcı Faktör Analiz idi. Sınır değerimizi 0,40 alındığında maddeler 6 alt boyutta toplandı. Ancak 6. alt boyutta sadece tek madde bulunması, 4 ve 5. alt boyutların kendi içinde anlam bütünlüğü bulunmaması, 1. ve 3. alt boyutların birbirine karışması ve orijinal ölçeğin 3 alt boyutta toplanması sebebiyle anketin alt boyut sınırı 3 belirlenerek analiz tekrarlandı. Toplam varyansı açıklama değeri %50,758'den %40,132'ye düştü. Alt boyutların sayısını 3'e

düşürdüğümüz için azalması normaldi. 3 alt boyut baz alınarak yapılan analiz de değerleri 0,40 altında olduğu için 17. madde (Engelli çocuklar benim kadar mutludurlar) ve 35. madde (Engelli bir arkadaşla eşlik etmek için, teneffüste dahi oyun oynamam) numaralı maddeler hiçbir alt boyutta toplanmadı. T-CATCH anketinde 17 numaralı maddenin bilişsel alt boyuta dahil olmamasında, bu yaş grubundaki çocukların engellilere yönelik tutumlarında ve onlara yönelik sergileyecekleri davranışlarında engel kavramı, engelli olmak, engelli bireylerle yaşamak ile ilgili kavramlar ve modellerden habersiz olmaları, hayata bakış açıları ve toplumsal yaşam modelleri konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmamalarının önemli faktörler olduğu kanısındayız. 35 numaralı maddenin davranışsal alt boyutta yer almamasını ise çocukların, engelli grubunda sadece bedensel engelli çocuklarla bir araya gelmelerine, sosyal hayatlarında ve çevre de başka tip engel grubuna giren çocukları görme şanslarının olmaması nedeniyle engelli akranlarına karşı nasıl tepki vermesini bilememiş, bu konu da kafalarını karıştırarak soruya tutarlı cevap verememesine sebep olduğunu söyleyebiliriz. Alt boyutlarda toplanan maddeler orijinal ile çok farklıdır. Orijinalin de her alt boyutta 12 madde bulunurken T-CATCH'de duygusal da 16, davranışsal da 11 ve bilişsel de 7 madde toplandı. Maddelerin çoğu yer değiştirdi. Tek numaralı maddeler duygusal boyutta toplanırken, çift numaralı maddeler davranışsal ve bilişsel alt boyutlarda dağılım gösterdi. Maddelerin birçoğu bilişsel alt boyut yerine duygusal alt boyutta dağıldı. Çocukların 11 yaşında başlayan soyut düşünme yetisi ile beraber bilişsel gelişimi de artmaktadır. Özellikle duygusal ve bilişsel ifadelerin birbiri ile iç içe olduğu görülür (Empati 2003). Bu sebeple bu yaş grubundaki çocukların duygusal ve bilişsel öğeleri sorularda birbirine karıştırması doğaldır. Orijinal ve T-CATCH anketinde alt boyutlarda ortak toplanan 17 madde (c1, c2, c4, c8, c13, c14, c15, c16, c20, c21, c22, c23, c24, c30, c31, c32, c36) dışındaki 19 madde uyumlu değildi. Bu aklımıza CATCH anketini türkçe uyarlamasını uyumlu olan 17 madde ile yapabilir miyiz sorusunu getirdi. AFA sonuçlarına bakıldığında 2 madde dışında hepsi orijinal ile ortak dağılım gösterdi (c4, c8). C4 (engelli bir çocuğa ne söyleyeceğimi bilemem) ve c8 (engelli çocuklar yetişkinlerden daha fazla ilgi beklerler) maddeleri davranışsal ve bilişsel alt boyular arasında karışmıştı. Davranışsal öğenin duygusal yönünü göz önünde bulundurduğumuzda bu yaş aralığındaki çocuklarda davranışsal ve bilişsel öğrenin birbirine karışması oldukça normaldir.

Diğer bir basamak ise Doğrulayıcı Faktör Analiziydi. AFA ile yapılan sonuçlara göre iki farklı şekilde yani orijinal ve T-CATCH'e göre değerlendirme yapıldı. Orijinal alt boyutlara göre yapılan değerlendirmenin sonuçları vasat uyum düzeyinde kaldı. RMSEA 0,119 ,SRMR 0,12, GFI 0,67 , NNFI 0,87, CGI 0,88 idi. İstenen sonuçlar alınamadı, hiçbir uyumluluk indeksi kabul edilebilir düzeyde değildi. Analiz T-CATCH, 34 soru ve 3 boyut ile tekrarlandı. Tekrar sonucunda elde edilen sonuçlara iyi ve mükemmel uyum derecelerindeydi. RMSEA 0,068, SRMR 0,89, GFI 0,86, CFI 0,95, NNFI 0,95 bulundu. Uyumluluk indeksleri kabul edilebilir düzeydeydi. DFA'da ikinci düzey analiz yapıldığında sonuçların değerlerinin yükseldiği görüldü. Yani maddeler birbirleri ile uyumluluk içindeydi. RMSEA 0,069 , RMSR 0,094, CFI 0,95, GFI 0,86 , NNFI 0,94 olarak bulundu. 17 maddelik T-CATCH-R için DFA sonuçlarına baktığımızda RMSEA 0,048 , RMSR 0,052, CFI 0,97, GFI 0,96 , NNFI 0,97 ; ikinci düzey ise RMSEA 0,042 , RMSR 0,052, CFI 0,97, GFI 0,96 , NNFI 0,97 olarak bulundu.

Güvenirlilik çalışmaları için ilk önce maddelerin iç tutarlıklarına bakıldı. Orijinal anketin genel tutarlığı 0,90, duygusal boyut 0,81, davranışsal boyut 0,82, bilişsel boyut 0,76 idi. Türkçe orijinal hali, 36 soruluk, 0,866 , 0,763, 0,719, 0,612 ; T-CATCH ,34 soruluk, 0,869, 0,923, 0,81, 0,621 ; T-CATCH-D 0,756, 0,881, 0,692, 0,558 bulundu. Sonuçlara bakıldığında tutarlılık oranı belirgin derece de T-CATCH'de artış gösterdi. Orijinal anketin sonuçlarına yakın hatta duygusal alt boyutta orijinal anketin tutarlık değerini geçti. T-CATCH-D iç tutarlılık değerlerine baktığımızda sonuçlar oldukça düşüktü, iç tutarlılığın istenen düzeyde bulunmadığı görüldü. Bu nedenle çalışmamızda değerlendirmeler T-CATCH anketine göre yapıldı. T-CATCH anketinde elde edilen iç tutarlılık değerleri Bossaert ve Perty'nin (2013) Belçika'da uyguladığı Almanca örneği ile karşılaştırıldığında (0,90 , 0,77, 0,84, 0,68) daha düşük çıkmıştır. Türkiye ile kültürel anlamda farklı olması büyük bir etmendir. Bu farklılığın oluşmasında dini inanışlar, insanların engelliye karşı bakış açısı, ülkelerin engelli bireye karşı yaptığı çalışma ve yaptırımlar, sosyal farklılıklar, ülkenin refah düzeyi, devlet politikaları gibi bir çok nedenden söz edilebilmektedir.

Test tekrar test yöntemi ile 125 çocukta yapılan değerlendirmede korelasyon sonucu elde edilen değerler orijinal CATCH anketinden daha yüksek bulundu(T-CATCH r : 0,840 ,CATCH r : 0,74). Bulunan bu sonuç ile T-CATCH anketinin güvenilir bir anket olduğu göstermektedir.

Paralel formlar yöntemi ile CATCH ve ÖYTÖ anketleri arasındaki ilişkiye bakıldığında benzer konuları farklı yönleri ele aldıkları bulundu. Aralarında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin varlığı anketimizin güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir. Madde toplam korelasyonuna baktığımızda iç tutarlılık değerleri 0,859 ila 0,876 arasında değişmekteydi. Yani her soru iç tutarlılık değerine katkıda bulunmaktadır. Sonuç olarak hipotezimiz olan CATCH anketinin geçerli ve güvenilir olduğu kanıtlandı.

Çalışmaya dahil edilen 1305 çocuğun %48,9'u erkek, 51,1'i kızdı. Tutum sonuçlarına bakıldığında kızların erkek çocuklarına göre daha olumlu tutum sergilediği görüldü, ancak alt boyutlara bakıldığında anlamlı bir farklılık söz konusu değildi. Rosenbaum (1986), Budisch (2004), Vignes ve arkadaşları (2008), Bossaert ve arkadaşları(2010), Altınparmak ve Sarı (2011), Gonçalves ve Lemos(2013), Alyıldız S(2017) yaptıkları çalışmalarda kızların, erkeklere oranla daha olumlu bir tutum gösterdiğini bulmuştur. Ancak, Türkiye'nin en kapsamlı çalışması sayılabilecek 2009'da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yaptığı çalışmada cinsiyet ve tutum arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Uyguladığımız T-CATCH anketinin sonuçlarına bakıldığında, kızların erkeklerden olumlu tutum sergilemesi sebebi olarak Gilligan'ın (1982) öne sürdüğü, erkeklerin adalet ve haklara odaklanırken kızların daha çok ilgilenme ve ilişkilere odaklanması fikrini gösterebiliriz. Yani kızlar doğuştan gelen anaç ve duygusal yönleri dolayısıyla birileriyle ilgilenmeye yatkındır, erkekler ise daha genel düşünmekte ve olayları duygusal değil mantık çerçevesinde ele almaktadır. Richardson (1970) kızların daha çok engelli arkadaş seçimi yaptığını bulmuştur. Kızların doğasında bulunan bu biri ile ilgilenme iç güdüsü engelli akranına karşı kendini sorumlu hissetmesi ve sempati geliştirmesine sebep olmaktadır. Tüm bunlar duygusal boyutun kızlarda daha yüksek sonuçlarda çıkmasını da açıklamaktadır.

Yaşa göre dağılımlara bakıldığında 12 ve 14 yaş grubundaki çocukların daha olumlu tutum sergilediğini görüldü. 12 ve 13 yaş aralığındaki çocukların aldığı toplam puanlar birbirine yakın olsa da 12 yaşındaki çocukların tutumu daha olumluydu. Nowicki ve Sandieson (2002), yaptığı meta analizde tutumun yaş aldıkça olumlu yönde arttığını göstermiştir. Bu yaş aralığındaki çocuklar adölesan dönemde kişilik oluşumlarını tamamlayarak yetişkinliğe doğru ilerlemektedir, bununla birlikte sorumluluk duygusu artması, hayata karşı bakış açısı değişmesi ve sosyal ortama daha fazla adapte olması ile engelli bireylere karşı tutumlarını da etkilemektedir. T-CATCH anketi ile bulduğumuz değerler yaş alma ile puanlar arasında anlamlı bir sonuç ifade etmemiştir.

Kamu (%80,7) ve özel okula (%19,3) giden çocukların değerleri incelendiğinde kamu okullarına giden çocukların daha olumlu tutum sergilediği görüldü. Kamudaki çocukların ailelerinin sosyo ekonomik düzeylerinin daha düşük olmasının tutum üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bazı çalışmalar bu düşünceyi ortaya koyarken (Altınparmak ve Sarı 2011) bazı çalışmalar ise sosyo ekonomik düzeyin artışı ile tutumun doğru orantılı olduğunu savunmaktadır (ÖZİDA 2009, Vignes vd 2008). Ailenin ekonomik durumunun daha düşük olması çocuğun yetişme ve aile hayatını önemli derecede etkilemektedir (ÖZİDA, 2009). Eğer aile de engelli bir birey varsa aile üyeleri ona bakmaktadır, oysa gelir düzeyi yüksek aileler de bakıcı ya da kurumların ilgilenmesi daha yaygındır. Bu çocukların engellilere yönelik tutum ve bakış açısını büyük oranda etkilemektedir. Çocukların birebir engelli birey ile ilgilenmesi, o kişinin duygu ve düşüncelerini öğrenmesi, çocuğun o kişiye daha sonrasında ise engelli popülasyonuna karşı empati duygusunun güçlenmesine, onların yaşadıkları zorlukları kavramasına, yaptığı gözlemler ile engelli bir birey olmanın nasıl bir olgu olduğunu anlamalarına katkı sağlamaktadır (ÖZİDA 2009). Bir diğer etmeni ise yetişme tarzıdır. Tutum oluşum kuramlarından biri olan öğrenme ile bunu açıklarsak; çocuklar ailelerinden gördüğü tutum davranışları söz konusu objeye yansıtacaktır (Aydoğdu ve Dilekmen 2016). Yani, ebeveynler çocuklarına nasıl örnek olur ise çocukta karşısındaki engelli akranına aynı şekilde davranacaktır. Eğer aile engelli bireylere karşı umursamaz ya da fazla ilgilenmeyen bir tavır içinde ise çocukta aynı şeyi yapacak, bu bir döngü olarak devam edecektir. Alt boyutlar incelendiğinde sadece bilişsel alt boyutun değerleri özel okullarda daha yüksek bulundu. Ekonomik durumu iyi olanların engelli çocuklarına iyi eğitim aldırması, en iyi şekilde tedavi ettirmesi, yardımcı cihaz kullanımının daha fazla olması gibi durumları gözlemleyen özel okuldaki çocukların engelli bireylere karşı inançlarının daha kuvvetli olmasından kaynaklandığı kanısındayız.

Ailede engelli bireyin var olduğu kişilerde tutum olumlu bulundu, ancak değerler sınıra çok yakındı. ÖZİDA'nın (2009) yaptığı çalışmada ailede engelli bir birey bulunmasının tutumu olumsuz etkilediğini rapor etmiştir ve sebep olarak sürekli maruz kalma ve kişide oluşan bıkkınlık hissi gösterilmiştir. Bu çalışma yetişkinlere yönelik yapılmış olsa da bulduğumuz sonuçlar doğrultusunda çocuklarda olumsuz tutum beslemeye oldukça yatkın olduğu görüldü. Bu görüşü açıklamaya yönelik; ailesindeki engelli birey ile sürekli aynı ortamda bulunan kişi, engel olgusuna karşı olumsuz

düşünceler oluşturmaya başlamaktadır ki eğer bu bir çocuksa okulda dışlanma, ailede sosyal ortamdan soyutlanma, aile arası kopukluk, kardeşler arası ayrımcılık, sürekli birinin sana bağımlı olması hissi gibi birçok sebep nedeni ile engelli bireylere karşı bir önyargı oluşturmaları çok doğaldır (Aykara 2015). Bir çocuğun Serebral Palsili bir kardeşi olduğunu ele alalım; büyük olarak sürekli ona bakma yükümlülüğünü üstünde hissedecektir, insanların ya da okuldaki arkadaşlarının kardeşi hakkında olumsuz tavırlarına maruz kalacaktır, ailesi kardeşi ile ondan daha çok ilgilenecektir, okuldaki sorunları hakkında aile yeteri kadar ilgi gösteremeyecektir, ailesi ile sosyal olarak izole olmuş bir hayat yaşayacaktır ya da ebeveynleri izole olduğu için sağlıklı bir ev ortamında bulunamayacaktır, aile kavramının tam olarak ne olduğunu anlamakta güçlük çekecektir ve bu ileride kendi ailesini kurarken ona çok zor anlar yaşamasına sebep olacaktır. Bu yüzden yetişkinliğe doğru adım atan çocukların tutumlarının olumsuz yöne doğru ilerlememesi için bazı önlemler alınmalıdır.

Engelli arkadaşın olmasının tutumu olumlu yönde etkilediği görüldü. CATCH anketi ile yapılan birçok çalışmada aynı sonuca ulaşılmıştır (Donaldson 1980, Voeltz 1980,1982, Rosanbaum 1987, Budisch 2004). Engelli birey ile etkileşim halinde olmanın tutumu olumlu yönde etkileyeceği kanımız burada doğrulanmış oldu, ancak engelli aile birey varlığında incelendiğinde tam tersi olumsuz tutum sınırında bir değer bulunmuştur. Bunun sebebi olarak ailesinde engelli birey bulunan çocuklarda ömür boyu sürecek bir sorumluluk hissi taşımaları ve evdeki yaşamlarının farklı olmasından dolayı olabileceği düşüncesindeyiz. Engelli arkadaş çocuğun sadece okulda ya da dışarı da oyun oynadığı ve vakit geçirdiği kişiyken evdeki engelli birey ömür boyu çocukla beraberdur ki okullarda ya da çevrede çocukların gördüğü engelliler bedensel engelli ve okulda eğitimlerini tamamlayabilecek mental ve fonksiyonel yeterlilikte çocuklardır. Ancak evdeki engel grubunun hangi kategoride olduğunu bilinmemekte, bu da çocukların tutumunu büyük bir oranda etkilemektedir. Sadece okulda gördükleri arkadaşları onlar için en ciddi tablodur fakat evde engelli birey ile yaşayanlar için tablo çok farklı olabilmektedir. Engelli arkadaşın olması çocuğun vicdan ve kişiliğinin oluşmasında da oldukça önem olmakla beraber, onlar ile edindiği deneyimler engelli bireyleri daha iyi anlamasına, sosyal hayatlarında daha başarılı olmalarına; engelli çocuğun ise sosyal bir çevreye sahip olarak özgüveninin gelişmesine, daha mutlu olmalarına, hayata karşı küsmek yerine yapabildikleri ile mutlu bir şekilde büyümelerine yardımcı olmaktır (Esposito 1986).

Aynı okulda engelli arkadaşın bulunmasının tutumu olumsuz etkilediği saptandı. Budisch (2004) engelli arkadaşları ile sohbet eden çocukların tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermiştir, engelli akranla sadece aynı okulda bulunmak ve gözlemlemek yeterli değildir; o çocukla bir paylaşımda bulunduğu, onu anlamaya çalıştığı ve dünyasına onun gözleri ile baktığında tutumun üzerinde olumlu bir etkiye sahip olacağı kanısındayız.

Son 1 hafta için de engelli arkadaş ile konuşan çocukların tutumlarının olumlu olduğu görülmüştür, fakat değerler arasında çok az bir fark bulunmaktaydı. Rosenbaum (1986), çocukların son bir hafta içinde engelli biri ile konuşan çocuklarda bir fark bulamamış ancak uyguladıkları engelli akranlarla arkadaş edinme programından sonra sonuçların belirgin derece de artış gösterdiğini bulmuştur. Engellilerle iletişim halinde olunması çocukların başta duygusal boyut olmak üzere tutum üzerinde etkisi olan 3 alt boyutu da doğrudan olumlu bir şekilde etkilemektedir. Çocuğun engelli arkadaşı ile konuşup, vakit geçirmesi ona karşı olan önyargılarını kıracaktır, inançlarını kuvvetlendirecektir ve onunda diğer tüm çocuklar gibi olduğunu görecektir, tüm bunlar engelli arkadaş ile iletişim halinde olan çocuklarda olumlu sonucu da beraberinde getirecektir.

Bu çalışmanın anketin geçerlik güvenirlik çalışmasını yaparak anketi Türkçeye kazandırmak dışında 1305 kişide bir tarama yaparak orta okul öğrencilerinde engelliye yönelik tutum ve davranışlarla ilgili mevcut durumu değerlendirmek ve buna yönelik tutumu olumlu yönde artırmak için neler yapılabileceğini bulmaktı. Alt boyutlarda elde ettiğimiz sonuçları incelediğimizde bilişsel alt boyut 16.74, çok düşük düzeydeydi. Bizim örneklemimizdeki bilişsel gelişim sürecinde ki çocukların engelli kavramı hakkında daha tam olarak bilgi sahibi olmadığı söylenebilir. Bilişsel boyuttaki puan düşüklüğü diğer ülkelerdeki çalışmalar ile paralellik göstermektedir. Duygusal 24.03, ve davranışsal 29.43, alt boyutlar ise diğer çalışmalar ile karşılaştırıldığında orta düzeydedir. 11-14 yaş aralığı çocukların soyut düşünmeye başladığı ve empati kurmayı öğrendiği süreçtir (Empati 2003). Çocukların duygusal yanının gelişmekte ve yoğunlaşmata olduğu bu süreçte karşısındaki engelli çocuğa duygusal olarak yaklaşması kaçınılmazdır. Davranışsal alt boyutun diğer iki boyuttan daha yüksek değer almasının duygusal yanımızın davranışlarımızı şekillendirmesinden dolayıdır. Çocukların engelli akranlarına yönelik tutumu en yüksek 40 puan iken elde ettiğimiz sonuç ortalama 24,44 bulundu. Diğer ülkelerde yapılan çalışmalar ile karşılaştırıldığında Türkiyedeki örneklemin tutumunun daha düşük olduğu görüldü (Armstrong ve Rosenbaum 1987, 1989; Tirosh 1997; Alferder

vd 2001; Budish 2004; McDougall 2004; Holtz ve Tessman 2007; Vignes 2009; Bosseart 2011; de Boer ve Minnaert 2012; Olaleye 2012; Blackman 2016; Alnahdi 2018). En önemli sebebin engellilere yönelik saha çalışmalarının az olmasından kaynaklandığını düşünüyoruz. Türkiye'nin 2002 yılında yapılan Özürlüler Araştırması ve 2009 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yaptığı çalışma dışında son 10 yıldır yapılan geniş kapsamlı bir saha çalışması bulunmamaktadır. Mevcut durumun saha çalışmaları ile değerlendirilmesi, konu ile ilgili bireylerin bilinç düzeyinin artırılması, sosyal politikaların düzenlenmesi, engellilere yönelik hak ve sorumluluklarla ilgili merkez ve yerel otoritelerin gerekli çalışmaları yapması gerekmektedir. Bu yüzden çalışmamızın güçlü yanının ilgili bakanlıklara, engellilere yönelik oluşturulan politikalara, engellilerin toplum temelli rehabilitasyonuna, sosyal ve toplum entegrasyonuna yönelik tüm proje ve çalışma politikalarında bu çalışmadan elde edilen verilerin yol gösterici nitelikte olduğu görüşüdeyiz. Türkiye'de bilinç düzeyi, tutum ve davranışların biraz daha düşük düzeyde olmasına diğer sebep olarak Avrupa ülkelerinde artık kabul gören sosyal modelin tam olarak beklenen karşılığının ülkemizde olmamasıdır. Yani engelli bireyi sadece tedavi etmek yerine toplumdaki engelleri kaldırmayı hedefleyen sosyal model, kişinin engelini kişisel bir trajedi olarak görmektense toplumun önyargılarının kişiyi izole ettiğini savunmaktadır. Eğer tutumlar olumlu bir hal alırsa sosyal modelin asıl hedefine ulaşmada ki en büyük adım atılmış olacaktır. Engelli bireyler kendi kararlarını verebilen, hakları bulunan, özgür kişiler olarak hayatlarını en dolu şekilde yaşama fırsatı elde edeceklerdir. Bunun için anahtar yaklaşımın tutumların olumlu olmasıdır.

Tutumun olumlu yönde artış göstermesi için kullanılacak en büyük anahtarın küçük yaşta çocukların eğitilmesi olduğu, bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarda engellileri tanıma ve onları anlamaya yönelik müfredat değişiklikleri yapması gerektiği düşüncesindeyiz. Çocukların engelli akranları ile daha fazla sosyal paylaşım içinde olmaları, engelli çocukların toplumda daha fazla yer alması, karma eğitimin yaygınlaştırılması, grup çalışmaları yapılması gibi yöntemler kullanılmalıdır. İlgili Bakanlıklar tarafından daha fazla saha çalışması yapılarak, mevcut durumun geniş ve çeşitli örneklem gruplarında değerlendirilmesi, bireylerin bilinç ve eğitim düzeylerinin artırılması gerektiği kanısındayız.

6. SONUÇLAR

- Kızların, kamu okullarında öğrenim görenlerin, ailesinde engelli birey olanların, engelli akranı olanların, son bir hafta içinde engelli akran ile iletişim kuranların engellilere yönelik tutumu daha olumludur.
- Çalışmada seçilen örneklemin tutum ve davranışlarının düzeyi diğer ülkelere göre daha düşük seviyededir.
- T-CATCH anketi ile toplam tutum puanı değerlendirilebilir ancak alt boyutlar için madde dağılımlarında karışmalar nedeniyle kullanımı uygun değildir. T-CATCH-D, alt boyutlar için kullanılabilir ancak iç tutarlılık düzeyi düşük olduğu ve madde dağılımlarında davranışsal ve bilişsel alt boyut arasında karışmalar olduğu için 11-14 yaş aralığındaki çocukların engelli akranlarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesine yönelik yeni bir anket tasarlanmasının gerektiği görüşündeyiz.
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarda engellileri tanıma ve onları anlamaya yönelik müfredat değişiklikleri yapması, çocukların engelli akranları ile daha fazla sosyal paylaşım içinde olmaları, engelli çocukların toplumda daha fazla yer alması, karma eğitimin yaygınlaştırılması, grup çalışmaları yapılması ve Bakanlıklar tarafından daha fazla saha çalışması yapılarak, mevcut durumun geniş ve çeşitli örneklem gruplarında değerlendirilmesi, bireylerin bilinç ve eğitim düzeylerinin artırılması gerektiği kanısındayız.

7. KAYNAKLAR

- Alderfer M. A., Wiebe D. J., Hartmann D. P., Social behavior and illness information interact to influence the peer acceptance of children with chronic illness, **British Journal of Health Psychology**, 2001; 6:243–255.
- Alhandi G.H, The positive impact of including students with intellectual disabilities in schools: Children's attitudes towards peers with disabilities in Saudi Arabia, **Research in developmental disabilities**, 2018; 85:1-7,.
- Aksakoğlu G, Sağlıkta Araştırma ve Çözümleme, **Meta Basım**, İzmir, 2013, s.121.
- Akyıldız S, Öğretmen Adaylarının Engelli Bireylere Yönelik Tutularının İncelenmesi, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, 2017; 17(39):141-169.
- Altınparmak S, Yıldırım Sarı H, Manisa İlindeki Engelli Bireylere Karşı Toplumsal Tutum, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, 2012; 13:110-116.
- Arıkan Ç, Sosyal Model Çerçevesinde Özürüllüğe Yaklaşım, **Ufkun Ötesi Bilim Dergisi**, 2002; 2(1).
- Armstrong R. W., Rosenbaum P. L., King S. M., A randomized controlled trial of a buddy program designed to improve children's attitudes toward disabled peers. **Developmental Medicine & Child Neurology**, 1987; 29:327–336.
- Armstrong R, Attitudes Toward Disabled Children : A New Measure of Able-bodied Children's Attitudes Toward Disabled Children, **J Pediatr Psychol**, 1986; 11(4).
- Aslan M, Şeker S, Engellilere Yönelik Toplumsal Algı ve Dışlanmışlık Siirt Örneği, **III. Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu**, Kocaeli, 2001, 449-463.
- Aydoğdu F & Dilekmen M, Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi, **Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2016; 11(2) 569-585.
- Aykara A, Zihinsel Engelli Kardeşe Sahip Bireylerin Yaşadıkları Güçlüklerin Sosyal Rol Kuramı Açısından Değerlendirilmesi, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, 2015; 26(2).
- Aykara A, Çelik G, Fiziksel Engelli Birey Olmak : Varoluşçu Bir Bakış Açısı, **Ufkun Ötesi Bilim Dergisi**, 2011, 11(13).
- Baykul Y, Eğitimde ve Psikolojide Ölçme : Klasik Test Teorisi ve Uygulaması, **PEGEM**, Ankara,2000, s.169-170.
- Baysal C, Tekarslan E, İşletmeciler İçin Davranış Bilimleri, **Avciol Basım Yayın**, İstanbul, 1996, s.259.
- Blackman S, Barbadian Student's Attitudes Towards Including Peers with Disabilities in Regular Education, **International JOURNAL Journal of Special Education**, 2016; 31(1)135-143.
- Bossaert G, Colpin H, Pijl S, Petry K, The attitudes of Belgian adolescents towards peers with disabilities, **Res Dev Disabil**, 2011; 32(2):504-509.

- Bossaert G, Petry K, Factorial validity of the Chedoke-McMaster Attitudes towards Children with Handicaps Scale (CATCH), *Res Dev Disabil*, 2013;34(4)1336-1345.
- Budisch K, Correlates of College Students' Attitudes Toward Disabilities, *Journal of Undergraduate Research VII*, 2004.
- Condon M E, York R, Heal L.W. and Fortschneider J, Acceptance of Severly Handicapped Students by Nonhandicapped Peers, *J Assoc Pers Sev Handicaps*, 1986; 11:216-219.
- Çapık C, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarından Doğrulatoryı Faktör Analizinin Kullanımı, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2014, 17:3.
- Çokluk Ö, Şekercioğlu Güçlü, Büyüköztürk Ş, Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları, *Pegem Akademi*, 2016, Ankara, s.177-245.
- de Boer A., Timmerman M. E., Pijl S. J. Minnaert A., The psychometric evaluation of a questionnaire to measure attitudes towards inclusive education, *European Journal of Psychology of Education*, 2012; 27:573-589.
- Erdoğan İ, İşletmelerde Davranış, *Kişisel Yayınlar*, İstanbul, 1999, s.18-366.
- Ergin Y, Ölçeklerde Geçerlik ve Güvenirlik, *M.Ü.Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1995, 7(7):125-148.
- Esposito, B. G Reed, T. M., The effects of contact with handicapped persons on young children's attitudes, *Exceptional Children*, 1986; 53(3)224-229.
- Gilligan C, In A Different Voice: Psychological Theory and Women's Development, *Harvard University Press*, Massachusetts, 1982; s.24-39.
- Goncalves T, Lemos M, Personal and Social Factors Influencing Students' Attitudes Towards Peers with Special Neds, *Social and Behavioral Sciences*, 2014; 112:949-955.
- Güneş Y, Turhan ve Yaşaroğlu N, 11-14 Yaş Arası Yaş Gelişim Özellikleri, *Empati Ekin Koleji PDR Servisi*, 2003, 3(17), s3-6.
- Holtz K. D. Tessman G. KE, Evaluation of a peer-focused intervention to increase knowledge and foster positive attitudes toward children with Tourette Syndrom, *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 2007; 19:531-542.
- İlhan M, Çetin B, LISREL ve AMOS Programları Kullanılarak Gerçekleştirilen Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) Analizlerine İlişkin Sonuçların Karşılaştırılması, *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2014; 5:26-42.
- İnceoğlu M, Tutum Algı İletişim, *Beykent Üniversitesi Yayınları*, Ankara, 1993, s.366.
- Kağıtçıbaşı Ç, İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş, *Evrin Yayınevi*, İstanbul, s.143.
- Kirel Ç, Sosyal Psikoloji I, *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, 2011, Eskişehir, s.75-76.
- Morgan CT, Psikolojiye Giriş, Sirel Karakaş, *Meteksan A.Ş.*, Ankara, 2017, s.374-386.
- Nowicki E, Sandieson R, A Meta-Analysis of School-Age Children's Attitudes Towards Persons with Physical or Intellectual Disabilities, *International Journal of Disability Development and Education*, 2002, 49(3):243-265.

- Olaleye A.D, Attitudes of Students towards Peers with Disability in an Inclusive School in Nigeria, ***Disability CBR & Inclusive Development***, 2012, 23(3):65-75.
- Oliver M, Understanding Disability: From Theory to Practice, NewYork, 1996, s. 34.
- Özgökçeler S, Alper Y ,Özürülüler Kanunu'nun Sosyal Model Açısından Değerlendirilmesi, ***İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi***, 2010 , 1:36-37-38.
- Özürülüler İdaresi Başkanlığı ÖZİDA, Toplum Özürülülerini Nasıl Anlıyor, 2009, s.31-141
- Özyürek M, Engellilere Yönelik Tutumun Değiştirilmesi, ***Kök Yayıncılık***, Ankara, 2013, s.21-26.
- Richardson S.A., Age and sex differences in values toward physical handicaps, ***Journal of Health and Social Behavior*** , 1970; 11: 207–214.
- Rillotta F, Nettelbeck, Effects of An Awareness Program on Attitudes of Students without An Intellectual Disability Towards Persons with An Intellectual Disability, ***Journal of Intellectual & Developmental Disability***, 2007; 32(1):19-27.
- Rosenbaum P, Armstrong R, Children's Attitudes Toward Disabled Peers: A Self-Report Measure, ***J Pediatr Psychol***, 1986, 11:518-529
- Rosenbaum P., Armstrong R., King S Milner R., An epidemiological study of children's attitudes toward disability, ***Developmental Medicine & Child Neurology***, 1989; 31:237–245.
- SEZER F, Engelli Bireylere Karşı Olumu Tutum Geliştirmeye Yönelik Önleyici Rehberlik Çalışması; Deneysel Bir Uygulama, ***20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı***, Balıkesir, 2011.
- Şahin H, Bekir H, Üniversite Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi, ***Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi***, 2016, 0:767-779.
- Şencan H, Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlik, ***Seçkin Yayıncılık***, Ankara, 2005, s. 408-10.
- Tavşancıl E, Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, Naim D, ***Nobel Kitap***,Ankara, 2014,S s.16-85.
- Tınar Y, Engellilere Yönelik Kamu Hizmetlerinin Yönetimi ve Sunumu : Karşılaştırılmalı Bir Değerlendirme, ***Hiperlink Yayınları***, İstanbul, 2018, s28.
- Tirosh E., Schanin M., Reiter S., Children's attitudes toward peers with disabilities: The Israeli perspective, ***Developmental Medicine & Child Neurology***, 1997; 39:811–814.
- Vignes C, Measuring children's attitudes towards peers with disabilities: a review of instruments, ***Developmental Medicine & Child Neurology***, 2008, 50:182–189.
- Westervelt VD Turnbull TP, Children's attitudes toward physically handicapped peers and intervention approaches for attitude change, ***Phys Ther***, 1980; 60(7):896-901.
- Zajonc R. B., Attitudinal effects of mere exposure, ***Journal of Personality and Social Psychology***, 1968; 9(2).

8. ÖZGEÇMİŞ

1994 yılında Mersin’de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Mersin’de tamamladı. 2015 yılında Başkent Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümünden fizyoterapist ünvanı ile mezun oldu.

2017 mart ayından itibaren Yağmur Çocukları Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde fizyoterapist olarak çalışmakta ve 2016 yılından beri Pamukkale Üniversite’sinde İş ve Uğraşı Tedavisi alanında yüksek lisansını yapmaktadır. İlgili alanları ergoterapi ve el terapisisidir.

9. EKLER

Ek-1. Etik Kurul Onay Belgesi

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik
Kurulu

Sayı :60116787-020/17531
Konu :Başvurumuz hk.

14/03/2017

Sayın Doç. Dr. Ali KİTİŞ

İlgi :02.03.2017 tarihli dilekçeniz.

İlgi dilekçe ile başvurmuş olduğumuz "Chedoke-McMaster Engelli Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeğinin (CECTÖ) Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması" konulu çalışmanız 07.03.2017 tarih ve 04 sayılı kurul toplantımızda görüşülmüş olup,

Yapılan görüşmelerden sonra, söz konusu çalışmanın yapılmasında ETİK AÇIDAN SAKINCA OLMADIĞINA, altı ayda bir çalışma hakkında Kurulumuza bilgi verilmesine oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Tahir TURAN
Başkan

Ek-2. MEB İzin Belgesi

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 16605029/44-E.11852145
Konu : Tez Çalışması İzni-Özge Mine YILMAZ

07/08/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğünün 28/07/2017 tarih ve 15733 sayılı yazıları.

Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimler Entitüsü, İş ve Uğraş Anabilim Dalı, İş ve Uğraş Tedavisi Yüksek Lisans (tezli) programı Öğrencisi Özge Mine YILMAZ tarafından "Chedoke-McMaster Engelli Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeğinin (CECTÖ) Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik" konulu çalışmaya yönelik hazırlanmış olduğu anket/ölçek formlarını İlgi yazı gereği Müdürlüğümüze bağlı Denizli İl Merkez ilçesinde bulunan 11-15 yaş aralığındaki 1000 ortaöğretim kurumlarında uygulamak istemektedir.

Yukarıda adı geçen müracaatlar ile ilgili (Lisans/Lisansüstü/Doktora) öğrencileri ve Öğretim Görevlilerinin ilgi yazıları ekinde belirtmiş oldukları okullarda, (Ortaöğretim/İlköğretim/Okulöncesi) konuları ile ilgili anket çalışmalarının "Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri" Genelgesinde belirtilen esaslar gereğince; Okul ve kurumların eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde 2017/2018 eğitim-öğretim yılı içerisinde uygulamaları Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Olurlarınıza arz ederim.

Mahmut OĞUZ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
07/08/2017
Hakkı ÜNAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

Güvenli Elektronik İmza
Aş ile Aynıdır
22-12-2017-2017

Mahmut TUR
Memur

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Kurumunuzca Müdürlüğümüzden talep edilen araştırma isteklerine ait Makam Onayı ve Müdürlüğümüzce Onay verilen anket formları ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Hakkı ÜNAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1-Anket Formları

Sırapıklar Mah. Saltak Cad. No: 76 20100/DENİZLİ Ayırtılı Bilgi İçin :Fatma Nur Saluk-teknisyen/ Sefa GELMİŞ - Şef
Elektronik Ağ : <http://denizli.meb.gov.tr> Telefon :(0 258) 265 55 54 dahili 106-109
e-posta: yuksekokretimyurtici20@meb.gov.tr Belgegeçer :(0 258) 265 01 69

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0a69-9526-306e-97e3-94f2 kodu ile teyit edilebilir.

Ek-3. CATCH Original Formu

Children Questionnaire

Questionnaire About Handicapped Children

This Questionnaire is about what you know and think about handicapped children.

Questions 3-6 are: Yes or No

Questions 7-42 are: Strongly Disagree, Disagree, Can't Decide, Agree and Strongly Disagree

Please read each question/statement to yourself and then decide how you feel about the question/statement and how you would like to answer - remember there is no wrong answer.

If you have any questions please feel free to ask. When you are finished please check over - make sure every statement is answered.

1. What grade are you in now?

2. What is the date today?

3. Do you have a handicap?

Yes

No

A) If yes, in what way are you handicapped?

4. Do you have a friend who is handicapped?

Yes

No

A) If yes, does he/she go to your school?

5. In the last week have you talked to or played with a child who is handicapped?

- Yes
 No

6. Is anyone in your family handicapped?

- Yes
 No

If yes, who in your family is handicapped (examples; Mom, Dad, Sister, Brother, Cousin, Aunt, Uncle, Grandparents etc.)

7. I wouldn't worry if a handicapped person sat next to me in class.

- Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

8. I would not introduce a handicapped child to my friends.

- Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

9. Handicapped children can do lots of things for themselves.

- Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

10. I wouldn't know what to say to a handicapped child.

- Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

11. Handicapped children like to play.

- Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

12. I feel sorry for handicapped children.

- Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

13. I would stick up for a handicapped child who was being teased.

- Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Disagree

14. Handicapped children want lots of attention from adults.

- Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

15. I would invite a handicapped child to my birthday party.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

16. I would be afraid of a handicapped child.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

17. I would talk to a handicapped child I didn't know.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

18. Handicapped children don't like to make friends.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

19. I would like having a handicapped child live next door to me.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

20. Handicapped children feel sorry for themselves.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

21. I would be happy to have a handicapped child for a special friend.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

22. I would try to stay away from a handicapped child.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

23. Handicapped children are as happy as I am.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

24. I would not like a handicapped friend as much as my other friends.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

25. Handicapped children know how to behave properly.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

26. In class I would sit next to a handicapped child.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

27. I would be pleased if a handicapped child invited me to his house.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

28. I try not to look at someone who is handicapped.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

29. I would feel good doing a school project with a handicapped child.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

30. Handicapped children don't have much fun.

Strongly Disagree Disagree Can't decide Agree Strongly Agree

31. I would invite a handicapped child to sleep over at my house.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

32. Being near someone who is handicapped scares me.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

33. Handicapped children are interested in lots of things.

Strongly Disagree Disagree Can't decide Agree Strongly Disagree

34. I would be embarrassed if a handicapped child invited me to his birthday party.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

35. I would tell my secrets to a handicapped child.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

36. Handicapped children are often sad.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

37. I would enjoy being with a handicapped child.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

38. I would not go to a handicapped child's house to play.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

39. Handicapped children can make new friends.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Disagree

40. I feel upset when I see a handicapped child.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

41. I would miss recess to keep a handicapped child company.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

42. Handicapped children need lots of help to do things.

Strongly Disagree Disagree Can't Decide Agree Strongly Agree

Ek- 4. CATCH TÜRKÇE FORMU

CHEDOKE-MCMMASTER ENGELLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ (CATCH) SORULARININ TANITIMI VE BİLGİLENDİRİLMESİ

Ben Pamukkale Üniversitesi'nden _____ . Sizin yaşınızdaki kız ve erkek çocukları hakkında bilgi sahibi olmak, engelli çocuklar hakkında ne bildiğinizi ve ne düşündüğünüzü öğrenmek için araştırma yapıyoruz. Sizden cevaplamanızı istediğimiz bir anketimiz var. Öğretmeniniz sizin adınızı söylediği zaman, lütfen anketinizi almaya geliniz. Başlamaya hazır olana kadar anketi sıranızın üzerinde kapalı bir şekilde bekleyiniz.

1. CATCH

Bu anket, sizin engelli çocuklar hakkında ne bildiğiniz ve engelli çocuklar hakkında ne düşündüğünüz ile ilgilidir. Bir engeliniz olabilir ya da engelli birini tanıyor olabilirsiniz. Engelli olmak; yürümede, konuşmada, ellerini kollarını kullanmada, görmede, duymada ya da öğrenmede zorluk çekmek demektir. Engelli olan insanlar, grip olan ayağı kırılan ve kısa sürede iyileşen insanların aksine, genelde hayatlarının uzun bir bölümünde bu engellere sahiptirler.

Sayfanın alt kısmında, anketi nasıl dolduracağınıza dair örnekler vardır. İlk önce, ifadeyi okuyunuz ve o ifade hakkında nasıl düşündüğünüze karar veriniz. Seçeceğiniz 5 tane kutucuk vardır. Eğer yaşlı bir insanla konuşmaktan nefret ediyorsan, "KESİNLİKLE KATILMIYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz; çünkü ifadeye katılmıyorsunuzdur; ya da "KATILMIYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz çünkü yaşlı insanlarla konuşmayı gerçekten sevmiyor olabilirsiniz; ya da ifade hakkında ne hissettiğinizi gerçekten bilmiyorsanız "KARAR VEREMİYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz. Yaşlı insanlarla konuşmaktan hoşlanıyor olabilirsiniz bu durumda "KATILYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz; ya da yaşlı insanlarla konuşmayı gerçekten çok seviyorsanız "KESİNLİKLE KATILYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz. İfade hakkında ne hissettiğinize karar veriniz ve 5 kutucuktan birini işaretleyiniz- x işareti koyabilirsiniz ya da daire içine alabilirsiniz.

Bitirdiğinizde lütfen kontrol ediniz ve her bir ifadeyi cevapladığınızdan emin olunuz.

Anketi nasıl dolduracağınıza dair örnekler:

1. Yaşlı insanlarla konuşmayı severim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

2. Yaşlı insanlar eski şeyleri hatırlamakta zorlanırlar.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

- Cevaplar doğru ya da yanlış değildir. Biz, sadece sizin düşüncelerinizi öğrenmek istiyoruz.
- Lütfen, soruları yüzeysel okumayınız.
- Her bir ifade hakkında dikkatlice düşününüz.

ENGELLİ ÇOCUKLARLA İLGİLİ ANKET

Bu anket, sizin engelli çocuklar hakkında ne bildiğiniz ve engelli çocuklar hakkında ne düşündüğünüz ile ilgilidir.

4-7 numaralı sorular: Evet ya da Hayır

8-43 numaralı sorular: Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Karar veremiyorum, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum

Lütfen her bir soru ya da ifadeyi okuyunuz. Soru ya da ifade hakkında ne hissettiğinize ve nasıl cevaplayacağınıza karar veriniz- doğru ya da yanlış cevap yoktur.

Eğer herhangi bir sorunuz olursa lütfen çekinmeden sorunuz. Bitirdiğinizde lütfen kontrol ediniz ve her bir ifadeyi cevapladığınızdan emin olunuz.

1-Cinsiyetiniz?

2-Kaçıncı sınıftasınız?

3-Bugünün tarihi nedir?

4-Bir engeliniz var mı?

- Evet
- Hayır
- Evet, ise engeliniz nedir?

5-Engelli bir arkadaşınız var mı?

Evet

Hayır

Evet, ise aynı okula mı gidiyorsunuz?

6-Geçen hafta engelli bir çocukla konuştunuz mu ya da oynadınız mı?

Evet

Hayır

7-Ailenizde engelli biri var mı?

Evet

Hayır

Evet, ise kim?(Anne, baba, kardeş, kuzen, teyze, amca, büyükanne, büyükbaba vb.)

8- Engelli bir çocuk sınıfta yanıma oturursa endişelenmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

9- Engelli bir çocuğu arkadaşlarımla tanıştırmam.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

10- Engelli çocuklar kendileri için çok şey yapabilirler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

11- Engelli bir çocuğa ne söyleyeceğimi bilmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

12- Engelli çocuklar oyun oynamayı severler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

13- Engelli çocuklar için üzülürüm.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

14- Dalga geçilen engelli çocuğun haklarını savunurum/onun yanında dururum

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

15- Engelli çocuklar yetişkinlerden çok fazla ilgi beklerler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

16- Engelli bir çocuğu doğum günü partime davet ederim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

17- Engelli bir çocuktan korkarım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

18- Tanımadığım engelli bir çocukla konuşurum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

19- Engelli çocuklar arkadaş edinmeyi sevmezler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

20- Engelli bir çocuk komşumun olmasından hoşlanırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

21- Engelli çocuklar kendileri için üzülürler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

22- Engelli özel bir arkadaşımın olması beni mutlu eder.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

23- Engelli bir çocuktan uzak durmaya çalışırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

24- Engelli çocuklar benim kadar mutludurlar.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

25- Engelli arkadaşımı diğer arkadaşlarımı sevdiğim kadar sevmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

26- Engelli çocuklar nasıl düzgün davranacaklarını bilirler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

27- Sınıfta, engelli bir çocuğun yanına oturmam.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

28- Eğer engelli bir çocuk beni evine davet ederse memnun olurum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

29- Engelli birisine bakmamaya çalışırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

30- Engelli bir çocukla okul projesi yapmaktan dolayı kendimi iyi hissederim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

31- Engelli çocuklar çok fazla eğlenmezler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

32- Engelli bir çocuğu, gece evimde yatması için davet ederim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

33- Engelli birisinin yakınında olmak beni korkutur.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

34- Engelli çocuklar birçok şeye ilgi duyarlar.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

35- Engelli bir çocuk beni doğum günü partisine davet ederse, bu durumdan utanırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

36- Engelli bir çocukla sınırlarımı paylaşıyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

37- Engelli çocuklar genellikle üzgündürler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

38- Engelli bir çocukla vakit geçirmekten keyif alırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

39- Engelli bir çocuğun evine oyun oynamaya gitmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

40- Engelli çocuklar yeni arkadaşlıklar edinebilirler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

41- Engelli bir çocuk gördüğüm zaman kendimi üzgün hissederim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

42- Engelli bir arkadaşla eşlik etmek için, teneffüste dahi oyun oynamam.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

43- Engelli çocukların bir şeyler yapabilmesi için yardıma ihtiyaçları vardır.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

Ek-5. T-CATCH Formu

CHEDOKE-MCMMASTER ENGELLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ TÜRKÇE UYARLAMASI (T-CATCH) SORULARININ TANITIMI VE BİLGİLENDİRİLMESİ

Ben Pamukkale Üniversitesi'nden _____ . Sizin yaşınızdaki kız ve erkek çocukları hakkında bilgi sahibi olmak, engelli çocuklar hakkında ne bildiğinizi ve ne düşündüğünüzü öğrenmek için araştırma yapıyoruz. Sizden cevaplamanızı istediğimiz bir anketimiz var. Öğretmeniniz sizin adınızı söylediği zaman, lütfen anketinizi almaya geliniz. Başlamaya hazır olana kadar anketi sıranızın üzerinde kapalı bir şekilde bekleyiniz.

2. T-CATCH

Bu anket, sizin engelli çocuklar hakkında ne bildiğiniz ve engelli çocuklar hakkında ne düşündüğünüz ile ilgilidir. Bir engeliniz olabilir ya da engelli birini tanıyor olabilirsiniz. Engelli olmak; yürümede, konuşmada, ellerini kollarını kullanmada, görmede, duymada ya da öğrenmede zorluk çekmek demektir. Engelli olan insanlar, grip olan ayağı kırılan ve kısa sürede iyileşen insanların aksine, genelde hayatlarının uzun bir bölümünde bu engellere sahiptirler.

Sayfanın alt kısmında, anketi nasıl dolduracağınıza dair örnekler vardır. İlk önce, ifadeyi okuyunuz ve o ifade hakkında nasıl düşündüğünüze karar veriniz. Sececeğiniz 5 tane kutucuk vardır. Eğer yaşlı bir insanla konuşmaktan nefret ediyorsan, "KESİNLİKLE KATILMIYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz; çünkü ifadeye katılmıyorsunuzdur; ya da "KATILMIYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz çünkü yaşlı insanlarla konuşmayı gerçekten sevmiyor olabilirsiniz; ya da ifade hakkında ne hissettiğinizi gerçekten bilmiyorsanız "KARAR VEREMİYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz. Yaşlı insanlarla konuşmaktan hoşlanıyor olabilirsiniz bu durumda "KATILYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz; ya da yaşlı insanlarla konuşmayı gerçekten çok seviyorsanız "KESİNLİKLE KATILYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz. İfade hakkında ne hissettiğinize karar veriniz ve 5 kutucuktan birini işaretleyiniz- x işareti koyabilirsiniz ya da daire içine alabilirsiniz.

Bitirdiğinizde lütfen kontrol ediniz ve her bir ifadeyi cevapladığınızdan emin olunuz.

Anketi nasıl dolduracağınıza dair örnekler:

3. Yaşlı insanlarla konuşmayı severim.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum
 Kesinlikle Katılıyorum

4. Yaşlı insanlar eski şeyleri hatırlamakta zorlanırlar.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum
 Kesinlikle Katılıyorum

- Cevaplar doğru ya da yanlış değildir. Biz, sadece sizin düşüncelerinizi öğrenmek istiyoruz.
- Lütfen, soruları yüzeysel okumayınız.
- Her bir ifade hakkında dikkatlice düşününüz.

ENGELLİ ÇOCUKLARLA İLGİLİ ANKET

Bu anket, sizin engelli çocuklar hakkında ne bildiğiniz ve engelli çocuklar hakkında ne düşündüğünüz ile ilgilidir.

4-7 numaralı sorular: Evet ya da Hayır

8-41 numaralı sorular: Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Karar veremiyorum, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum

Lütfen her bir soru ya da ifadeyi okuyunuz. Soru ya da ifade hakkında ne hissettiğinize ve nasıl cevaplayacağınıza karar veriniz- doğru ya da yanlış cevap yoktur.

Eğer herhangi bir sorunuz olursa lütfen çekinmeden sorunuz. Bitirdiğinizde lütfen kontrol ediniz ve her bir ifadeyi cevapladığınızdan emin olunuz.

1-Cinsiyetiniz?

2-Kaçıncı sınıftasınız?

3-Bugünün tarihi nedir?

4-Bir engeliniz var mı?

- Evet
- Hayır
- Evet, ise engeliniz nedir?

5-Engelli bir arkadaşınız var mı?

Evet

Hayır

Evet, ise aynı okula mı gidiyorsunuz?

6-Geçen hafta engelli bir çocukla konuştunuz mu ya da oynadınız mı?

Evet

Hayır

7-Ailenizde engelli biri var mı?

Evet

Hayır

Evet, ise kim?(Anne, baba, kardeş, kuzen, teyze, amca, büyükanne, büyükbaba vb.)

8- Engelli bir çocuk sınıfta yanıma oturursa endişelenmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

9- Engelli bir çocuğu arkadaşlarımla tanıştırmam.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

10- Engelli çocuklar kendileri için çok şey yapabilirler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

11- Engelli bir çocuğa ne söyleyeceğimi bilmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

12- Engelli çocuklar oyun oynamayı severler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

13- Engelli çocuklar için üzülürüm.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

14- Dalga geçilen engelli çocuğun haklarını savunurum/onun yanında dururum

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

15- Engelli çocuklar yetişkinlerden çok fazla ilgi beklerler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

16- Engelli bir çocuğu doğum günü partime davet ederim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

17- Engelli bir çocuktan korkarım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

18- Tanımadığım engelli bir çocukla konuşurum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

19- Engelli çocuklar arkadaş edinmeyi sevmezler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

20- Engelli bir çocuk komşumun olmasından hoşlanırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

21- Engelli çocuklar kendileri için üzülürler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

22- Engelli özel bir arkadaşımın olması beni mutlu eder.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

23- Engelli bir çocuktan uzak durmaya çalışırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

24- Engelli arkadaşımı diğer arkadaşlarımı sevdiğim kadar sevmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

25- Engelli çocuklar nasıl düzgün davranacaklarını bilirler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

26- Sınıfta, engelli bir çocuğun yanına oturmam.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

27- Eğer engelli bir çocuk beni evine davet ederse memnun olurum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

28- Engelli birisine bakmamaya çalışırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

29- Engelli bir çocukla okul projesi yapmaktan dolayı kendimi iyi hissederim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

30- Engelli çocuklar çok fazla eğlenmezler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

31- Engelli bir çocuğu, gece evimde yatması için davet ederim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

32- Engelli birisinin yakınında olmak beni korkutur.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

33- Engelli çocuklar birçok şeye ilgi duyarlar.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

34- Engelli bir çocuk beni doğum günü partisine davet ederse, bu durumdan utanırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

35- Engelli bir çocukla sınırlarımı paylaşıyorum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

36- Engelli çocuklar genellikle üzgündürler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

37- Engelli bir çocukla vakit geçirmekten keyif alırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

38- Engelli bir çocuğun evine oyun oynamaya gitmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

39- Engelli çocuklar yeni arkadaşlıklar edinebilirler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

40- Engelli bir çocuk gördüğüm zaman kendimi üzgün hissederim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

41- Engelli çocukların bir şeyler yapabilmesi için yardıma ihtiyaçları vardır.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

Ek-6. T-CATCH-D Anketi

CHEDOKE-MCMMASTER ENGELLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ TÜRKÇE UYARLAMASI (T-CATCH-D) SORULARININ TANITIMI VE BİLGİLENDİRİLMESİ

Ben Pamukkale Üniversitesi'nden _____ . Sizin yaşınızdaki kız ve erkek çocukları hakkında bilgi sahibi olmak, engelli çocuklar hakkında ne bildiğinizi ve ne düşündüğünüzü öğrenmek için araştırma yapıyoruz. Sizden cevaplamanızı istediğimiz bir anketimiz var. Öğretmeniniz sizin adınızı söylediği zaman, lütfen anketinizi almaya geliniz. Başlamaya hazır olana kadar anketi sıranızın üzerinde kapalı bir şekilde bekleyiniz.

3. T-CATCH-D

Bu anket, sizin engelli çocuklar hakkında ne bildiğiniz ve engelli çocuklar hakkında ne düşündüğünüz ile ilgilidir. Bir engeliniz olabilir ya da engelli birini tanıyor olabilirsiniz. Engelli olmak; yürümede, konuşmada, ellerini kollarını kullanmada, görmede, duymada ya da öğrenmede zorluk çekmek demektir. Engelli olan insanlar, grip olan ayağı kırılan ve kısa sürede iyileşen insanların aksine, genelde hayatlarının uzun bir bölümünde bu engellere sahiptirler.

Sayfanın alt kısmında, anketi nasıl dolduracağınıza dair örnekler vardır. İlk önce, ifadeyi okuyunuz ve o ifade hakkında nasıl düşündüğünüze karar veriniz. Seçeceğiniz 5 tane kutucuk vardır. Eğer yaşlı bir insanla konuşmaktan nefret ediyorsanız, "KESİNLİKLE KATILMIYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz; çünkü ifadeye katılmıyorsunuzdur; ya da "KATILMIYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz çünkü yaşlı insanlarla konuşmayı gerçekten sevmiyor olabilirsiniz; ya da ifade hakkında ne hissettiğinizi gerçekten bilmiyorsanız "KARAR VEREMİYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz. Yaşlı insanlarla konuşmaktan hoşlanıyor olabilirsiniz bu durumda "KATILYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz; ya da yaşlı insanlarla konuşmayı gerçekten çok seviyorsanız "KESİNLİKLE KATILYORUM" kutucuğunu seçebilirsiniz. İfade hakkında ne hissettiğinize karar veriniz ve 5 kutucuktan birini işaretleyiniz- x işareti koyabilirsiniz ya da daire içine alabilirsiniz.

Bitirdiğinizde lütfen kontrol ediniz ve her bir ifadeyi cevapladığınızdan emin olunuz.

Anketi nasıl dolduracağınıza dair örnekler:

5. Yaşlı insanlarla konuşmayı severim.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum
 Kesinlikle Katılıyorum

6. Yaşlı insanlar eski şeyleri hatırlamakta zorlanırlar.

- Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum
 Kesinlikle Katılıyorum

- Cevaplar doğru ya da yanlış değildir. Biz, sadece sizin düşüncelerinizi öğrenmek istiyoruz.
- Lütfen, soruları yüzeysel okumayınız.
- Her bir ifade hakkında dikkatlice düşününüz.

ENGELLİ ÇOCUKLARLA İLGİLİ ANKET

Bu anket, sizin engelli çocuklar hakkında ne bildiğiniz ve engelli çocuklar hakkında ne düşündüğünüz ile ilgilidir.

4-7 numaralı sorular: Evet ya da Hayır

8-24 numaralı sorular: Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Karar veremiyorum, Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum

Lütfen her bir soru ya da ifadeyi okuyunuz. Soru ya da ifade hakkında ne hissettiğinize ve nasıl cevaplayacağınıza karar veriniz- doğru ya da yanlış cevap yoktur.

Eğer herhangi bir sorunuz olursa lütfen çekinmeden sorunuz. Bitirdiğinizde lütfen kontrol ediniz ve her bir ifadeyi cevapladığınızdan emin olunuz.

1-Cinsiyetiniz?

2-Kaçıncı sınıftasınız?

3-Bugünün tarihi nedir?

4-Bir engeliniz var mı?

- Evet
- Hayır
- Evet, ise engeliniz nedir?

5-Engelli bir arkadaşınız var mı?

Evet

Hayır

Evet, ise aynı okula mı gidiyorsunuz?

6-Geçen hafta engelli bir çocukla konuştunuz mu ya da oynadınız mı?

Evet

Hayır

7-Ailenizde engelli biri var mı?

Evet

Hayır

Evet, ise kim?(Anne, baba, kardeş, kuzen, teyze, amca, büyükanne, büyükbaba vb.)

8- Engelli bir çocuk sınıfta yanıma oturursa endişelenmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

9- Engelli bir çocuğu arkadaşlarımla tanıştırmam.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

10- Engelli bir çocuğa ne söyleyeceğimi bilmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

11- Engelli çocuklar yetişkinlerden çok fazla ilgi beklerler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

12- Engelli bir çocuk komşumun olmasından hoşlanırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

13- Engelli çocuklar kendileri için üzülürler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

14- Engelli özel bir arkadaşımın olması beni mutlu eder.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

15- Engelli bir çocuktan uzak durmaya çalışırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

16- Sınıfta, engelli bir çocuğun yanına oturmam.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

17- Eğer engelli bir çocuk beni evine davet ederse memnun olurum.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

18- Engelli birisine bakmamaya çalışırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum Kesinlikle Katılıyorum

19- Engelli bir çocukla okul projesi yapmaktan dolayı kendimi iyi hissederim.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum
Kesinlikle Katılıyorum

20- Engelli çocuklar çok fazla eğlenmezler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum
Kesinlikle Katılıyorum

21- Engelli çocuklar genellikle üzgündürler.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum
Kesinlikle Katılıyorum

22- Engelli bir çocukla vakit geçirmekten keyif alırım.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum
Kesinlikle Katılıyorum

23- Engelli bir çocuğun evine oyun oynamaya gitmem.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum
Kesinlikle Katılıyorum

24- Engelli çocukların bir şeyler yapabilmesi için yardıma ihtiyaçları vardır.

Kesinlikle Katılmıyorum Katılmıyorum Karar veremiyorum Katılıyorum
Kesinlikle Katılıyorum

Ek-7. Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği

EK 3: ÖZÜRLÜLERE YÖNELİK TUTUMLAR ÖLÇEĞİ -43 MADDELİK NİHAİ FORM

Bu ölçek, sizin özürlüler hakkındaki görüşlerinizi ifade etmeniz için hazırlanmıştır. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Bu nedenle, herkes farklı cevaplar verebilir. Önemli olan sizin kendi görüşlerinizi dürüst bir şekilde ifade etmenizdir.

Gerçekten nasıl hissediyorsanız onu en iyi tanımlayan yanıt seçeneğine çarpı (X) işareti koyunuz. Örneğin, ifade size uygunsa (sizi iyi tanımlıyorsa) "katılıyorum", uygun değilse "katılmıyorum", ifadeyle ilgili karar veremezseniz "kararsızım" seçeneğini işaretleyiniz.

Lütfen bütün ifadeleri cevaplayınız. İfadelere yanıt verirken lütfen başkalarına danışmayınız. Bize ayırdığınız zaman ve katkılarınız için teşekkür ederiz.

Madde No	İFADELER	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
	Özürlülere sadece evlerinde eğitim verilmelidir.	1	2	3	4	5
	Özürlü biriyle aynı masada yemek yemekten rahatsızlık duymam	5	4	3	2	1
	Özürlüler de herkes gibi kendi yaşamlarıyla ilgili kararları verebilirler.	5	4	3	2	1
	Yasal zorunluluk olmasa bile işverenler özürlü kişileri işe almalıdır.	5	4	3	2	1
	Özürlü olmayanlar bile yeterli eğitimi alamazlarken özürlülere eğitim vermek gereksizdir.	1	2	3	4	5
	İş yerinde özürlüler için kontenjan ayrılmasını doğru buluyorum	5	4	3	2	1
	Ailenin maddi durumu iyi olsa bile, özürlü birinin varlığı, ailenin sosyal yaşamını sınırlandırır.	1	2	3	4	5
	Özürlüler, çalışmak yerine yardım almayı tercih ederler.	1	2	3	4	5
	Özürlüler genellikle her şeyden şikâyet ederler.	1	2	3	4	5
	Özürlü biriyle birlikteyken, başkalarının rahatsız edici bakışlarına aldırış etmem.	5	4	3	2	1
	Özürlüler diğer insanlara güvenmezler.	1	2	3	4	5
	Özürlüler iyi ana-babalık yapabilirler.	5	4	3	2	1
	Özürlüler, diğer insanlar gibi pek çok şeyi öğrenebilirler.	5	4	3	2	1
	Özürlü bir kişi ile aynı ortamda bulunduğumda onunla sohbet etmekten çekinmem.	5	4	3	2	1
	Özürlüler de herkes gibi kendi düşüncelerini ifade edebilirler.	5	4	3	2	1
	Ailede özürlü bir kişinin olması, ailenin günlük yaşamını olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
	Özürlüler can sıkıcıdırlar.	1	2	3	4	5
	Özürlüler aileleri için bir yüküdür.	1	2	3	4	5

Madde No	İFADELER	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
	Teşvik edilirlse, özürülerin de, özürü olmayanlar kadar başarılı lacaklarına inanıyorum.	5	4	3	2	1
	Özürülerin görünüşleri rahatsız edicidir.	1	2	3	4	5
	Özürülerin çoğu, özürü olmayan insanlar gibi bir yaşam sürdürebilir.	5	4	3	2	1
	Özürüler temiz değildir.	1	2	3	4	5
	Özürüler kendilerinden başkasını düşünmezler.	1	2	3	4	5
	Özürüler herkes gibi bir meslek sahibi olabilirler.	5	4	3	2	1
	İnsanların özürülere gözünü dikip bakması beni üzüyor.	5	4	3	2	1
	Hayranlık duyduğum özürü kişiler var.	5	4	3	2	1
	Özürüler herkes gibi evlenip yuva kurabilirler.	5	4	3	2	1
	Bir iş yerinde özürü kişilerin çalışması, mal ya da hizmet alanları huzursuz eder.	1	2	3	4	5
	Özürü bir kişiyle yalnız kalmaktan çekinmem.	5	4	3	2	1
	Özürüler sporcu olabilir.	5	4	3	2	1
	Özürüler de hayatta çok başarılı olabilir.	5	4	3	2	1
	Özürü biri evimize misafir gelse rahatsızlık duymam	5	4	3	2	1
	Özürülerin çalışması, işverene maddi yük getirir.	1	2	3	4	5
	Özürüler diğer çalışanlar kadar verimli olabilirler	5	4	3	2	1
	Birinin özürü olması, onunla arkadaş olmamı engellemez.	5	4	3	2	1
	Özürülerin herkes gibi hayalleri, amaçları vardır.	5	4	3	2	1
	Özürüler öfkeli ve saldırgandırlar.	1	2	3	4	5
	Özürülerle dostluk kurmaktan kaçınmam.	5	4	3	2	1
	Özürüler için harcanan para boşa harcanmış paradır.	1	2	3	4	5
	Özürü olmayanlar bile iş bulamazken özürülere iş vermek gereksizdir.	1	2	3	4	5
	Özürülere sağlık, eğitim, bakım ve rehabilitasyon gibi hizmetler veren bir işte çalışmaktan kaçınmam.	5	4	3	2	1
	Özürülerin çalışmalarına gerek yoktur.	1	2	3	4	5
	Özürüler bir iş yerinin verimliliğini düşürür	1	2	3	4	5